

ГОДИНА II.

— 1871 Ноемврий 1 —

Книжка 3.

ИНТЕРНАЦИОНАЛЪ

Единъ отъ въпроситъ съ когото най-много ся за-
мавать днѣсь европейскитъ публицисти, вѣстникари, фило-
софи и любопитни хора, е Международното Обще-
ство на работниците, сирѣчь обществото което, въ
последнѣхъ въ Парижъ революціѣ, слѣдъ като испытѣ
чрѣзъ свирѣпѣхъ си протовъ народното Версайско Пра-
вительство войскѣ, да наложи насилственно на цѣлѣ Фран-
ціѣ Комюниѣхъ, сврѣши подвига си съ изгарянieto на
най-въликолѣпнитъ паметници, на най-красный градъ свѣ-
та. При всичко чи комюната ся съсипа, чи ся изло-
вихъ бунтовницѣхъ, и ся прѣкарахъ прѣзъ оружіе или
прѣзъ военнитъ сѣдилища, обществото обаче не прѣстан-
ва да сѣществува, и е едно постоянно плашило за пра-
вительствата, за богатѣхъ и за всички ония които сѣ за-
доволни отъ гражданското общество и отъ настоящій рѣдъ
на дръжавѣхъ си. Правительства и народи не можяхъ про-
чее да не обърихъ вниманіето си врѣху происхожденіе-
то, устройството и цѣлѣхъ на това силно тѣло, и да не
трѣсѣхъ срѣдство да отдалечнѣхъ тѣлѣ опасность отъ гла-
вѣхъ си. Тоѣ важенъ прѣдмѣтъ, колкото и да ни не ин-
тересува непосредственно, като отдалечени отъ европей-
ското движеніе, не може обаче да е безъ нѣкакъвъ инте-
ресъ и поученіе и за насъ българтѣ, за това и поис-

кахмы, безъ да влѣзимъ въ разискуваніето на теоріи, да дадемъ на читателитѣ си едно общо понятіе за Интернасіонала.

Въ Европѣ, не само благородното съсловіе, богатото съсловіе, но и търговското, срѣдното и земледѣлческото съсловія, които съставляватъ най-големиятъ чястъ на народонаселеніята, иматъ добъръ проминѣкъ и сѣ пазители на съществующій рѣдъ, сирѣчь консервативни.

Само-работническото съсловіе, което живѣе отъ дѣнвижтъ си платж, има поминѣкъ си най-неусигуренъ и най-труденъ. Като населяватъ въобще градовѣтъ, въ които има всичкитѣ пріятности и удоволствія на сивилизаціята, работниците иматъ случаи да глѣдатъ блясака на богатитѣ и пріятный животъ на срѣднитѣ рѣжж хора, развѣдватъ собственихъ си нужды и желанія, а ся намиратъ въ невѣзможность да ги удовлетворятъ съ малкитѣ си ежедневиж платж. Това счястіе на другитѣ и тая несъразмѣрность между срѣдствата имъ и нуждытъ имъ, възбужда въ тѣхъ силно желаніе да достигнатъ по-добро състояние. Нѣ като нѣматъ ни въспитаніе ни наукъ, тѣ ся виждатъ осѣдени да бѣдѣтъ вѣчно работници, да прѣкарватъ живота си въ това трудно състояние, безъ надѣждъ за улучшеніе; понеже за всяко попріще въ което има напрѣдѣкъ са изискватъ срѣдства, или особены познанія които ся придобиватъ въ училищата, въ растояніе на нѣколко години. Работникътъ нито себе си може да извиши надъ бѣдность-та, нито на дѣцата си може да даде прилично въспитаніе и наукъ. Той смѣта чеединъ-фабрикантинъ, или една компанія, само защото има капииталъ, употрѣбѣва въ фабрикитѣ си десѣтъ хыляды души работници, пичели отъ тѣхъ, на годинижтъ миліоны франгы, а имъ дава платж само колкото да не умирахъ отъ гладъ, и ги употрѣбѣва като прости машины догдѣ устарѣвѣтъ и ся ухлускатъ за да ги замини съ другы, а тѣ да мрѣтъ на старостѣжъ си отъ гладъ. Това нѣщо имъ ся види неправедно. На другы страны, ако и най-големата чястъ отъ жителитѣ ся истущаватъ отъ трудове за да посрѣшнатъ едвамъ прѣвитѣ си нужды, тѣ не чювстватъ злосчястіето си, защото не сѣ виждали никога по добъръ животъ и защото бѣдность-та е обыкновенното имъ състѣя-

ме. Въ европейскитѣ работници като иматъ да сравня-
вать непрестанно своѣтъ оскудность съ пріятный животъ
на повичето отъ съгражданетѣ си, и особенно съ
раскошный животъ на богатитѣ които ся гоятъ отъ тѣх-
ный потъ, чюствовать въ себе силно негодование. Тый
намирать чи едно гражданско общество въ което едни сѣ
принудены да ся трудять прѣзъ цѣлый си животъ за да
снабдятъ за сладострастіята на другы, е общество на
което законитѣ сѣ далечъ отъ да приближавать идеала на
дивизитѣ: свобода, равенство, братство. При
това, религіознитѣ идеи, които отъшьявать челоуѣка въ зло-
счастіята му и го правять тѣрпеливъ, като му даватъ на-
дѣждж за другы жявотъ по-счастливъ и по-справедливъ
отъ този, отсѣтствуютъ въобще въ работницитѣ за кои-
то говоримъ. Тый мыслятъ чи тука ако можешъ да си у-
лучиши състояніето, щешъ прѣкарашь животъ по-сносенъ,
ако ли не, то щешъ робувашь на по-силнитѣ догдѣто ти
одирать кожытъ. Вѣрата не е само за сиромасытъ; тя е
и за богатитѣ. Ако проповѣда на пръвѣтъ да бѣдѣтъ тѣр-
пеливъ, тя заповѣда на послѣднитѣ не само да не при-
чинявать никакво зло на по-слабытъ отъ тѣхъ, нъ да имъ
правять и всичкитѣ възможны добрини; а ный глѣдамы,
казвать тый, чи богатитѣ и силнитѣ не щятъ да спосо-
бнѣтъ на работническото съсловіе нито за умственното
му развитіе, нито за нравственното му и матеріално у-
лучшеніе, защото не ще има послѣ кой да работи за
тѣхъ. Въ сѣщото врѣмя, дохождатъ писатели и имъ до-
казвать съ теоріи чи законитѣ на гражданскитѣ постано-
вленія сѣ несправедливи, чи тый сѣ направини въ ползж на
едно съсловіе и въ вреда на друго, чи едно прѣобразо-
ваніе може да докара по голѣмо равенство между гражда-
нитѣ въ отношеніе на благосъстояніето и слѣдовательно
на свободитѣ, нѣщо което довършова да убѣди духа имъ
чи гражданското общество е настроено противъ тѣхъ и
гы държи въ дѣйствително робство.

Оттамъ умразата имъ противъ властѣтъ която немо-
же да гы направи счастливи, противъ духовенството кое-
то гы поучява само въ тѣрпеніе и въ покорность, про-
тивъ капиталиститѣ най послѣ които гы експлоатирать ка-
то рудницѣ.

Въ такова душевно расположеіе противъ гражданскаго общества, като не сж были по силнытъ за да го прѣобразувать, работницитѣ сж измыслили международното общество на работницитѣ, на което цѣльта е была въ началото, да трѣси срѣдствата за умышленіе на състояніето на работницитѣ, по единъ пжтъ миролюбивъ, законенъ, сиантифически, цѣль наистина свята и достопохвална, понеже всѣкы има право и длѣжность да трѣси, чрѣзъ наукитѣ и съобразно съ законитѣ, срѣдства за улущеніе на състоеніето си. Нъ погрѣшката на това общество почнува откогато членовѣтъ му сж ся отвлекли отъ прѣдначертанитѣ си цѣль и сж ся изоставили на декламациитѣ на политически бунтовници, които гы докараха да направатъ комюнитѣ въ Парижъ, която гы повече компроментирова нежели послужи.

Както и да е, ако работницитѣ, въ умразитѣ си противъ властитѣ и капитала и въ забравяніето на истиннитѣ срѣдства на освобожденіето си, ся увлѣкохъ въ насилственны срѣдства, които неможяхъ освѣтъ да имъ направатъ зло, тый иматъ поне това добро, чи чувствоватъ злосчастіето си и знаятъ за интереса си да ся съединятъ и да принудятъ съ общитѣ си сили правителствата, да дадѣтъ вниманіе на онуй що е право въ рекламациитѣ имъ, и да удовлетворитъ колкото е възможно интереситѣ на подданици за благосъстояніето на които има длѣжность да ся трудятъ.

Началото на Интернасіонала ся намира още на 1862 на Всемириното изложеніе въ Лондонъ. Работницитѣ които бѣхъ испратены отъ различнытъ европейскы народы, ся срѣщатъ на това изложеніе за да наблюдаватъ взаимно произведеніята си. Францускитѣ работнически депутации разглѣдватъ по тѣкко какъ ся изработватъ англійскитѣ произведенія, какъ ся фабрикусуютъ, по колко часове ся занимаватъ на день работницитѣ имъ, и намиратъ чи англійскый работникъ получава по голѣмъ заплатѣ, работи по-малко часове на день и продава по ефтяно отъ французскый работникъ, което значи чи слѣдъ малко англичянинтъ ще стане господаръ на всичкитѣ по свѣта пазари. Наистена чи френскитѣ стоки сж по-тѣкко и по деликатно изработены, нъ англичянскитѣ пжкъ имѣтъ за себе здравинитѣ. Англичянитѣ имъ истълкували това еко-

помическо противорѣчіе на по-голямъ гюндюлюкъ и по ефтена стокж като го отдаедли на съгласіето ꙗ на тѣхнытъ дружества да запазватъ свободѣтъ на всѣкы работникъ. На затваряніето на изложеніето работниците отъ всичкытъ народности направятъ единъ зяфетъ, братимуватъ и праватъ токж съ чяшйтъ си на бѣдището общество на всичкытъ работници по свѣта.

Като ся връщатъ въ Франціѣ работниците даватъ рапорты върху разнытъ художества и забѣлжватъ оно-ва което мыслятъ чи трѣба да ся въведе въ законытъ, въ еснафскытъ обычая, или въ методытъ на фабрикуваніето, за да улучиятъ занаятытъ въ недостаткытъ. Това сж прѣвытъ разискуванія относително до работяніето и до бѣдностьтъ. Единъ отъ работницытъ, на име Толень, въображава плана за съединеніето на всичкытъ работници по свѣта. Той събира нѣколко пріатели, въдушявява ги отъ идеѣтъ си и полага основѣтъ на дружеството.

Тая дружина отъ 60 души отваря кореспонденціѣ между Парижъ и Лондонъ. Въ това врѣмя ся появява Поляшкый въпросъ (1863), върху когото Дружината подава едно прошеніе на Наполеона, и праща Толена въ Лондонъ да ся намѣри на манифестаціѣтъ въ ползж на Полшиѣ, за да развые идеѣтъ си на нѣкои и другы Англичяны. После връщаніето му въ Парижъ, 60-тѣхъ души издаватъ единъ манифестъ чрѣзъ когото искатъ да има въ Францускытъ камарж прѣдставители работници. Това дава случай на Прудона, прочютый французскы писатель върху тѣзи економическы и сосіалистны въпроси, да напише книгѣтъ: За способностьтъ на работническытъ съсловія. Въ избирателнѣтъ борбѣ за прѣдставитель, Толень не придобы въ Парижъ повече отъ 495 гласове, което бѣше голѣма несполука, нѣ породи въ работницитѣ идеѣтъ да ся стѣлжватъ като особенно съсловіе и тѣло въ обществото.

Полегка легка, Дружината прави пропагандж и увеличива числото на послѣдователитъ си. На 1864 Толень и пріателитъ му отхождатъ въ Лондонъ гдѣто ся отваря официално стѣраніе на работници депутаты отъ разны европейскы народности. Въ събраніето ся поставя основата на голѣмото общество, отрѣжда ся комисиѣ за изработваніето на устава му, и ся рѣшава чи ще

ся събере на 1865 конгресъ отъ работници, и чи до тогава, избранный комитетъ ще работи като централенъ приврѣмененъ съвѣтъ и ще има мѣстопрѣбываніето си въ Лондонъ.

Слѣдъ два мѣсеца уставътъ бѣше распратенъ на всѣкадъ, и въ Парижъ имаше писалище съ секретери кореспонденти за този градъ.

Ето този уставъ:

Като разглѣдва:

Чи освобожденіето на работниците трѣба да е дѣло на самытъ работници, чи усиліята на работниците за да придобаятъ освобожденіето си не трѣба да ся стрѣмжтъ да съставятъ новы привилегіи; нѣ да постановжтъ за всичкытъ истытъ права и истытъ длѣжности;

Чи подчиненіето на работника на капитала е источникътъ на всяко политическо, нравствено и матеріално робство;

Чи за тѣзи причини, економическото освобожденіе на работниците е главната цѣль на кождо трѣба да е подчинено всяко политическо движеніе.

Чи всичкытъ досегашни усилия сж останали суетни, защото не е имало солидарность между разнитъ страны;

Чи освобожденіето на работниците не е просто една мѣстна и народна проблема; чи напротивъ тая проблема интересува всичкытъ образованы народы на които теоритическото и практическо съдѣйствіе е нужно за нейното рѣшеніе;

Чи движеніето косто глѣдамы между работниците на най-индустріалнытъ страны въ Европѣ, като поражда новы надѣжды, дава тържественно извѣстіе да не падамы въ старытъ заблужденія и съвѣтува да съвокупимъ уединенытъ си още усилия;

По тия причини, когресътъ на международното общество обявява чи това общество, както и всичкытъ общества или лица които сж съгласятъ съ него, щятъ припознаятъ за основѣ на поведяніето си къмъ всичкытъ чловѣци, истиннижтѣ, правджжѣ, нравственностжѣ, безъ различіе на цвѣтъ, на вѣроисповѣданіе или на народи остѣ.

Конгресътъ съглѣдва за своѣж длѣжность да рекламува не само за членовѣтъ на обществото правата на

человѣкъ и на гражданинъ, нъ и за всѣкого който изпълнява длъжноститѣ си.

Нѣма права безъ длъжности, нѣма длъжности безъ права.

Този е духътъ въ който конгресътъ усвои окончателно за уставъ на международното общество на работниците слѣдующитѣ правила:

1-^о — Съставя ся едно общество за да служи за централнѣ точки на съобщеніе и съдѣйствіе между работниците на разнитѣ страны които гонять сжщжтѣ цѣль; сирѣчь: взаимното помаганіе, напрѣдка и свършенното освобожденіе на работническото съсловіе..

2-^о — Имято натова общество ще е: Международно общество на работниците.

3-^о — Главный Свѣтъ ще ся съставлява отъ работници прѣдставляющи различнитѣ народности които правятъ часть отъ международното общество. Той ще избира отъ себе си, спорядъ нуждытъ на обществото, членове на бюро, като прѣдседатель, главенъ писаръ, съкровищникъ и чястенъ писаръ за разны страны.

Всѣка година, събранный конгресъ ще назначява мѣстопрѣбываніето на главный свѣтъ, ще избира членове на му и ще опрѣдѣлява мѣстото за идущето събрание; На опрѣдѣленѣтъ отъ конгреса епохъ, и безъ че е нужно особенно призованіе, депутатитѣ щѣ ся събарать на пълно право въ назначенитѣ мѣсто и день. Въ случай на невъзможность, Главный свѣтъ може да промѣни мѣстото на Конгреса безъ да му промѣни датѣтъ.

4-^о — На всѣки годишенъ Конгресъ, Главный свѣтъ ще прави единъ публиченъ рапортъ на годинѣтъ, Ако стане нужда, той може да свыка Конгреса прѣди опрѣдѣленото врѣмя.

5-^о — Главный свѣтъ ще свръже сношенія съ различнитѣ работнически общества, така щото работницѣ на всѣко мѣсто да знаѣтъ постоянно движеніята на съсловіето си въ другитѣ мѣста. Да става разглѣдваніе на общественото състояніе въ сжщото врѣмя и въ единъкъвъ духъ; прѣдложенитѣ отъ едно общество въпроси които сж отъ общи интересъ да ся разглѣдвать отъ всычкытъ общества, и когато една практическа идея или една ме-

ждународна мажнотія изискува дѣйствието на обществото, това послѣдното да може да дѣйствува по еднообразенъ начинъ. Когато го намѣри за благославно, главный свѣтъ ще прѣдлага самъ прѣдложеніята за разглѣждане на мѣстнытъ и народны общества. Той ще обнародва единъ бюлетенъ за да улесни съобщеніята си съ отдѣленіята.

6-^o — Понеже успѣхътъ на работническото движение не може сполучи въ всѣкж дръжавж освѣтъ чрезъ силжтъ която проистича отъ съединеніето и отъ обществото;

Понеже, отъ другж страна, ползата на Главный свѣтъ зависи отъ сношеніята му съ работническытъ общества было народны, было мѣстны, членовѣтъ на между народното общество трѣба да направать всичкытъ си усилія, всѣкы въ отечеството си, за да съединять въ едно народно общество всичкытъ съществуующи работнически общества. Разумѣва се обаче, чи прилаганіето на този членъ е подчинено на чяснытъ законы които управлывать всѣкы народѣ; нъ, освѣтъ законнытъ прѣпятствія, никое мѣстно общество не е освободено да не кореспондира направо съ главный свѣтъ въ Лондонъ.

7-^o — Всѣкы членъ на между народното общество, като отиде въ друго отечество, ще получава братското подкрѣпленіе на членовѣтъ на обществото. Чрѣзъ тѣзи подпоркж той има право: да му ся даджтъ всичкытъ свѣденія които ся отнасятъ до занаята му въ новото това мѣсто; да му ся даде кредитъ спорять о-прѣдѣленытъ на отдѣленіето условія и подъ гаранціжтъ на това истото отдѣленіе отъ което е излѣзълъ.

8-^o — Всѣкы който пріима и защищава начялата на обществото, ся пріима за членъ; но подъ отговорностжъ на отдѣленіето което го е прѣло.

9-^o — Всяко отдѣленіе е ствършено свободно да назначи кореспондентитъ си за Главный Свѣтъ.

10-^o — Макарь и съединени чрѣзъ братекжтъ връзжъ на солидарностжъ и на съдѣйствието, работническытъ общества нѣма да прѣстанвать за това да съществувають на чястнытъ си усновы,

11-^o — Всичко що не е прѣдвидѣно тука ще ся

прибавя на всѣкы конгресъ въ прѣправляемыѣ регламенты.

Подписавы:

Оджеръ, Кремеръ, Велеръ.
англичанскы работници

Годишната помощ е 1 Фр. и 25 сантими на членъ.
Ето и общій регламентъ на обществото:

1-^о — Главный свѣтъ е длѣженъ да испълнява рѣшеніята на конгреса.

а. Той събира съ тѣзи цѣль вспкытѣ документи които щѣтъ му испращать цантралныѣ отдѣленія и оныя които ще може да си достави чрѣзь други пѣтъ.

б. Той има длѣжность да организува Конгреса и да поднесе програмжѣ му на познаніето на вспкытѣ отдѣленія, посрѣдствомъ цантралныѣ отдѣленія на всякъ държавъ.

2^о — Главный свѣтъ ще обнародва колкото по-често му дозволать срѣдствата, единъ бюлетенъ който да обѣема всичко що може да интересува международното общество, и който трѣба да ся занимава особенно съ какво ся дава и какво ся иска за работаніето въ разныѣ общества и съ състояніето на работническыѣ съсловія въ разны царства.

3^о — Този бюлетенъ, написанъ на много языцы, ще ся испраща бесплатно на цинтралныѣ отдѣленія, които щѣтъ го съобщавать на всяко отъ отдѣленіята си.

4^о — За да улесни на Главный свѣтъ испълненіето на длѣжноститѣ които му сѣ наложени отъ горѣреченыѣ членове, всѣкы членъ на едномысленныѣ общества ще плаща на годинъ по 10 сантима.

5^о — На всѣкадѣ гдѣто обстоятелствата позволявать, щѣтъ ся отварять цинтралны писалища, въ които да има нѣколко отдѣленія отъ сѣщій языкъ. Членовѣтъ на тѣзи цантралны писалища, избрани и снѣмляемы на всѣкъ минутъ отъ относителныѣ си отдѣленія, трѣба да пращать на главный свѣтъ всѣкы мѣсяць, и ако е възмож-но и по често, по единъ рапортъ.

6^о — Разноскыѣ на тѣзи писалища щѣтъ ся посрѣщать отъ отдѣленіята коото сѣгы постановили.

7^о — Цантралныѣ писалища, както и Главный Свѣтъ на Обществото, сѣ длѣжны да правять честь на кре-

дита който ще е даденъ на членовѣтъ на обществото, нъ толкова само колкото му е даденъ отъ писаря на отдѣленіето на което принадлежи членътъ който иска кредитъ.

8° — Цантралийтъ писалища и отдѣленіята сж длъжни да приимжъ всѣкы членъ да прочете бюлетена на Главный свѣтъ.

9° — Всѣко отдѣленіе многочисленно или не, има право да праща на коонгреса единъ прѣдставитель.

10° — Разноскытъ на депутатытъ ся плащатъ отъ отдѣленіята които сж ги избрали.

11° — Всѣкы членъ на мѣждународното общество избира и е избираемъ.

12° — Всѣко отдѣленіе което има повече отъ 500 члена има право да испрати единъ прѣдставитель повече.

13° — Всѣкы депутатинъ има единъ само гласъ въ Конгреса.

14° — Всѣко отдѣленіе е свободно да си прави своитѣ частны уставы и регламенты съобразно съ законытъ на мѣстото; нъ тѣ не трѣба да сж въ нищо противны на общытъ уставы и регламенты.

5° — Уставитѣ и регламентитѣ можтъ да ся приправятъ на всѣкы конгресъ, ако поискать двама прѣдставители.

Главный писарь — Прѣдсѣдательтъ на Главный свѣтъ,
Екаріюсъ, шивачъ. Оджеръ, кундураджія.

Това сж основнытъ начала на Обществото. Всичката му организация е республиканска и федеративна. Тя оставя на всѣко отдѣленіе своѣж автономіѣж, а само на Конгреса дава върховнѣж власть. Главный свѣтъ не е освѣнь сръдство за съобщеніе между различнытъ отдѣленія, и никаква заповѣдь неможе да излѣзе отъ отговорнытъ негови служители, на които Конгресътъ вѣвѣрѣва само мисіѣжтъ да испълнявать рѣшеніята му безъ да иматъ право да ги оцѣняватъ. Колкото за гласоподаваніето, Конгресътъ именува Главный свѣтъ който избира бюрото си отъ своитѣ членове, всякога замѣняемы, нѣщо което ни дава да разбираемъ защо главный прѣдсѣдатель

нѣма опѣзи силѣ да движи по волѣтѣ си едно толкова безчисленно общество.

Въ Парижѣ, послѣдователи на това общество върватъ почти ежедневно да ся записватъ на бюрото, особено оныя които сѣ были членове на республиканскы общества които имперіята е была растуриала. Въ кратко врѣмя, въ всѣхъкѣтъ главни градове гдѣто има работници, ся отварятъ бюро за сосіалистичъ пропагандѣ и влизать въ кореспонденціѣ съ главный приврѣмененъ свѣтъ на обществото въ Лондонъ. Въ сѣщото врѣмя, парижското бюро влизъ въ сношенія съ Франкмасонеріѣтѣ, и Швейцаріѣ, Белгіѣ и Америка съставлявать сосіалистичны общества

Като нѣмаше обаче доста послѣдователи, извѣстений за 1865 годишъ конгресъ неможе да стане. Той ся замѣсти съ единъ конференціѣ. На идущѣтъ годишъ (1866) Конгресътъ ся отваря въ Женевѣ. Между другытъ, рѣшава ся чи за да сполуче и за да стане популярно. Обществото трѣба да подигъ работничѣтъ противъ огнети тельтѣ имъ, и да ги подкрѣпя отъ касѣтъ си въ пристануваніето имъ да работять, сирѣчь догдѣто трае гревата. До тука англичянитѣ и французитѣ сѣ играли пръвѣтъ роль въ Интернасіонала; Германцитѣ и Руситѣ сѣ още незначителни.

Като изложихмы до тука началото, организациѣтѣ и цѣлѣтѣ на обществото, читателитѣ ни щѣтъ ни позволятъ да имъ прѣведемъ нѣкои чѣсти отъ мемоара който ся прочете и одобри отъ конгресавъ Женевѣ. Оттамъ щѣтъ видѣтъ иденти и стрѣмлѣніѣта на Интернасіонала до неѣкъ эпохѣ.

Въ веденіето си мемоарътъ трѣси причинитѣ по които отъ 50 години насамъ революціѣта на работничѣтъ несполучихъ. — Исторіята му отговаря чи ако срѣднето съсловіе лежъ три вѣка подъ игото на аристокраціѣтѣ, то е зашто не бѣше озрѣяло, и чи ако това съсловіе можъ въ великѣтъ революціѣ на 1789 да събори старый гражданскы рѣдъ, да ся освободи отъ аристокраціѣтѣ и да захвани мѣстото ѣ, то е чи, то бѣше употребило цѣлый 18-ый вѣкъ въ ученіе и трудолюбіе за да добые способность-тъ която му липсуваше, и можъ на 1789 да изва-

ди хора съ таланти, съ наукъ и съ богатство. Урокътъ на Историѣтъ е прочее чи работническото съсловіе неможе вѣсторжествува въ прѣдпріятіята си догдѣ по на-прѣдъ не стане способно чрѣзъ наукѣтъ. За това, вмѣсто да ся бунтувать и да правятъ тайны съзаклѣтія, работницитѣ трѣба да съединятъ силитѣ си въ Международното общество, да изучатъ добри интереситѣ си и да глѣдять миролюбиво и чрѣзъ наукѣтъ да достигнатъ до освобожденіето си отъ бѣднотѣтъ на сегашното притесненіе.

ДАНОКЪТЪ. Първобитното значеніе на данока е било, казва мемоарѣтъ, откупуваніето; въ старитѣ врѣмена тѣй сѣ го проумѣвали. Спорядъ Моисеевъ законъ понеже цѣлата вселенна е притяжаніе на Жеховоха, неговитѣ намѣстници взѣмахъ данокъ отъ всичкитѣ земни и даже челоуѣчески произведенія. Така прѣвородното дѣте трѣбаше да ся откупи съ жертвоприношеніе: Данокътъ е прочее знакъ на робството.

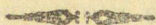
Отъ самото начало и до сега, побѣденый плаща данокъ на побѣдителя. Разумѣва ся чи количеството на този данокъ зависи отъ волѣтъ на побѣдителя. Трѣбаше да стане революціята за да докаже чи данокътъ е придобиваніето на свободѣтъ чрезъ спомаганіето въ общитѣ разности. Нъ и днесъ той служи за да поддържа гражданското подчиненіе и робуваніе. Стига само да поглѣдне човѣкъ распорѣжданіето на данока за да ся увѣри чи сиромаситѣ даватъ най-голѣмото даждіе. Работникътъ плаща най-много, защото само той произвожда. Въ срѣдъ 19-ый вѣкъ има списатели които поддържатъ чи трудътъ е едно наказаніе, слѣдствие на първобитнѣ нѣкожъ погрѣшкѣ и чи като наказаніе трѣба да ся увѣличава чрѣзъ данока за да ся продължава робството.

И така войската, сѣдилищата, полиціята, училищата, болницитѣ и самата вѣра ся поддържатъ най-напрѣдъ отъ сиромаша и послѣ сѣ обърнати противъ него; така щото сиромаситѣ работатъ не само за оныя които имъ смучатъ кръвѣтъ, нъ и за оныя които ги бѣятъ и оскотявать. Работникътъ протестира противъ такавъ неправдѣ, неможе да търпи такова състояніе на работитѣ и иска съвършенното прѣобразованіе на тѣзи системѣ. Данокътъ не е друго нѣщо освѣнь помощта която ся пада всѣкому за по-

сръщаніето на общитѣ разности на държавѣтъ; отъ това слѣдува чи само членовѣтъ на това гражданско тѣло иматъ право да опрѣдѣляватъ отъ каквы службы иматъ нуждѣ и каквы разности имъ изнася да праватъ за държавѣтъ. Мемоарѣтъ казва най-послѣ чи данокѣтъ трѣба да ся расподѣля тѣй щото всѣкы да вижда ясно колко плаща на годинѣтъ, и да ли данокѣтъ е сѣразмѣренъ съ сръдствата на всѣкы членъ на обществото.

(Остатѣкътъ въ идущій брой).

Л. Товчевъ.

РѢЧЬ

Изговорена отъ Г. Т. Шишкова при тържественношо отваряніе на българското народно Училище въ Цариградъ, 3 Октомвріа 1871.

Почтенны Господа Съотечественницы!

Вашето честолюбиво събраіе днесъ въ туй мѣсто, въ туй народно достояніе призовава и мене помежду вы. Тѣй азъ земамъ куражъ да застанѣ предъ васъ, Господа, и имамъ честиа да вы поздравѣ съ новата учебна година на училището, въ което постоянно са възпитаватъ какъто знаите, около 50 ученика изъ разны страны на отечеството.

За туй честито обстоятелство съ васъ наедно, Господа, и азъ са радвамъ, още повече като имахъ честиа да ся изберѣ за учитель отъ почтенното Настоятелство на училището, което е подъ негова и ваша грижа. Трѣба да приложѣ, че това избраніе за мене еще е по-ласкателно, като тукашнытъ наши съотечественницы, въ растояніе на 14-15 години постоянно сѣ издържавали лица компетентны за учители въ туй учебно заведение, разсадникъ на просвѣщеніето и на Българската народность въ славната столица Оттоманска; тукъ стига само да споменемъ имената на Н. II. Макаріополскаго Иларіона, Архимандрита Парѣенія (сетѣвъ Полянскій епископъ), Діаконѣ Григорія (сега Архимандритъ) и Г. г. Изворскаго, Бурмова, Славейкова, Найденова, Апостоловича и другы, между които послѣдній е былъ Г-нъ К.

Поповъ, инакъ Търновскій. Съкый отъ тѣхъ малко-много е заслужилъ народу съ трудоветъ си въ сѣко отноше-
ніе — и ний съ потомството трѣба да имъ бждемъ при-
знателны.

Ако и отъ много врѣме да носѣмъ на себе си мж-
чпата учителска служба между възраждающій са нашъ на-
родъ, но за васъ тука, Господа, азъ съмъ новъ учитель,
и ще са трудѣмъ да оправдаѣмъ вашитъ надѣжды, най-вече
като ми са възлага управленіето на училището. Увѣря-
вамъ вы, Господа, че не быхъ зель върху си този тваръ
ако училището немаше просветеното Настоятелство кое-
то има днесъ.

Като главна подпорка на училището, туй настоятел-
ство, безъ сумнѣніе, неше отрече съдѣйствието си въ
въздигането му на по-высока степенъ, и насъ учителитъ
слѣдователно не ще да лиши отъ назиданіята и насърд-
чваніята си въ изпълненіето нашата миссія.

Мъркытъ, които е зело почтенното Настоятелство
за достигане цѣльта си, ясно говорѣтъ колко серіозно е
почишло дѣлото си, което е, въ сѣщото време, дѣло
народно, — и азъ отъ моя страна предварително ще
му благодарѣмъ, като му желямъ отъ се сърдце добъръ
часть, куражъ и постоянство!

Тукъ, Господа, ако ми са позволява, азъ желямъ да
вы занимаѣмъ малко съ една бесѣда върху ученіето
и зо общо, бесѣда която ми диктува самото мѣсто и об-
стоятелствата. Тукъ са призовава особно вниманіето на
ученицытъ които трѣба да ся интересувать повече отъ
предмета на тѣзи бесѣда нежели сичката наша просвѣте-
на аудитарія.

Познато е вече на цѣлъ свѣтъ, че отъ сичкытъ по-
трѣбности на единъ народъ най голѣмата и най-высока
потрѣбность е ученіето, защото писано е не со хлѣбъ
единемъ живъ бждетъ челоувѣкъ. Много е утѣ-
шително за насъ, че и въ нашето отечество, слава Богу,
отъ нѣколко време зе да са познава тѣзи потрѣба, и
тука зехъ да сѣ стараѣмъ за посрѣщаніето ѣ: доказа-
телство сѣ училищата които съкый градъ доро и сѣко
отъ селата ни има и гы обдържя съ здружното стараніе

на общинитѣ ни, защото сж разумѣли вече какъ чрѣзъ науката само и чрѣзъ добръ устроеннитѣ училища са раздава просвещеніето, и отъ такыва малкы дѣчица са образувать хора и полезны граждане. Нъ нека са съгласимъ, Господа, че има и причини които пречатъ още на напредъка на нашитѣ народны школы, и общо — на народното състояніе. Отъ тѣхъ причини, по моето мнѣніе, сж и слабитѣ средства за съдържаніето на школытѣ, честото промѣняваніе на учителитѣ и недостатъкътъ отъ една обща программа която да отговаря на настоящитѣ народны нужды, съ туй още и непроникването на позитивнитѣ науки у насъ, безъ които никой народъ, никой градъ и мѣсто неможе да са надѣва толкозь да успѣй ни вещественно, ни нравственно.

Увѣренъ, че първитѣ причини вече сж предвидени и отстранени отъ помежду ны тука, азъ въ бесѣдованіето си съ васъ ще са ограничж само на последната, като поговорж малко за благотѣлното вліяніе на реченнитѣ науки, и за туй ный трѣба да са отнесемъ именно къмъ онѣзи честиты страны дѣто цвѣтъжтъ тѣзи науки. Думата ми е тукъ за Англія, Франція и Германія.

Безъ сумнѣніе, нашитѣ съотечественици въ столпината по много отъ другитѣ зайжтъ и са научаватъ за реченнитѣ и другы просветены земи отъ европейскія материкъ; нъ тѣзи отъ помежду насъ които смы имали честта или злочестината да поживѣимы нѣколко време въ западна Европа за наука, ный по-добръ знаимы и можемъ да свидѣтельствуваме, че тамъ нема село безъ първоначално училище, нито градъ — безъ главно, дѣто са приготвжжтъ ученицы за въ по-высокы училища. Тѣй тамъ съкый са старай и доброволно жертвува подиръ общитѣ училища, желажще научното образование на юношество-то; мало и голѣмо тамъ го иматъ за хвала пакъ са и надваржжтъ кой да бжде народенъ наставникъ, че тѣй са наслаждаватъ взаимно съ богатство и слава. —

На сиромаситѣ хора е нѣкакъ утѣшително да са разговаряжтъ помежду си за богатитѣ и да пресмѣтатъ тѣхното богатство на което са и чуджжтъ, а не обръщатъ до толкози вниманіе на изворытѣ на туй богатство. И ный като сиромаси отъ къмъ ученіето сравнително съ

другитѣ намъ съсѣдни и по отдалечены народы, трѣба да обичамы да са разговарямы за таквытѣ богаты; но, като имъ са чудимъ, добръ е — ще кажъ — и да имъ подражавамы въ средствата за достигането и натрупването на тѣхното богатство.

За да не продължавамъ много, азъ тукъ ще ви напомня само една таквази земя, богата въ материалъ, богатата и въ ученіето. Туй е Англія. Но знайте ли, Господа, че отъ сичкытѣ Европейскы държавы, тя е която най-много са държи за позитивнытѣ науки приложени на практическыя животъ, каквыто сѣ сичкытѣ математическы и физическы науки? Оттамъ индустріята на Англія цѣти повече, съ нея и народътъ и цѣти пакъ и благоденствува, като са наслаждава съ мѣдритѣ си гражданскы постановленія, плодъ на нѣколко стотины години. А да видите колко този народъ са старай за сичко положително, за сичко което е практично, ще ви кажъ по наблюдението на нѣкои знамениты пѣтници, че отъ врѣмето на предпослѣдниты двѣ всемірны изложенія, едното въ Парижъ на 1857, другото въ Лондра на 1862 год. (безъ да говоримъ за туй на 1867 въ Парижъ), Англія, като видѣла колко Френцитѣ быле напреднали въ рисованіето, тутакси въздига 90-100 новы школы за туй скромно и за насъ белкимъ нечуто още знаніе — рисованіето, и въ тѣзи школы днесъ има до 90 хиляды работници (забѣлжете — работници, освѣнь ученицитѣ!) които си образувать окоото, ржката и вкуса. Защото рисованіето, Г-да, е таквозъ едно художество; таквозъ практично ученіе, което дава сѣщество и форма на идеалнытѣ въображенія; то води окоото на право, упражнява ржката, упражня разсѣдока, образува вкуса и приготвя работника или ученика за въ промышлителнытѣ цоприща отъ съкый видъ.

Безъ да гледамы на съперничеството на Англія съ Франція въ туй и други отношенія, ный казвамы че тя съ време още е знаила да отвѣди много талантливы хора, и нейното минжло тѣй блѣщи както и настоящеото ѝ. Ный тукъ ще са обеснимъ за сичко туй съ единъ доста разителенъ примѣръ, само просимъ вашето списхожденіе ако са прострѣмъ малко въ рѣчта си.

Вый трѣба да знаете за Англичанина Г. Стефенсона, единъ сиромашъ и простъ работникъ на когото името съ време достигна да стане европейско. Родителитъ му постоянно работили въ единъ отъ рудницитъ на Нортемберландъ за изваждането на земни или каменни въглища, и що да спечелватъ на день — едвамъ петдесетъ тукашни пары! Баща му въ тѣзи работа ослѣпѣлъ, сиромаштъ, а майка му умрѣла още като го родила! Сынъ имъ, самичакъ Стефенсонъ, на възраст 12-годишенъ печелялъ по 15 пары и 19 години по 100 пары на день, и незнаелъ още ни да чете ни да пише. На 20 години са оженва за едно момиче сиромашко като него; но туй момиче было цѣло сърце, тѣй щото му дава куражъ и подпорка въ работата му. Тогази едвамъ Стефенсонъ захваща да ся учи! Помежду малкото време за почивка което му оставило слѣдъ ношната му служба, той са учалъ Аритметика и Геометрія; въ малко минути които можалъ да економиса денемъ, учалъ са еще рисованіе и Механика. И скоро послѣ, като прилагалъ на работа своитъ научни познанія, той хваща да меремети сахати, тулумбы и разны други съчива, за да посрѣщне къщнитъ си разноски; и пакъ слѣдовалъ да са учи, та единъ день, той изнамѣри Локомотивата, тѣзи паровна машина, този металлическъ Копъ който полека-лека размѣрда цѣла Европа и сближи най-отдалеченитъ страны. Подиръ направата на железния пѣтъ отъ Ливерполъ до Манчестеръ за който старитъ инжинери го нарекохъ лудъ, спичели слава и богатство, тѣй щото този простъ работникъ умрѣ милліонистъ и знаменитъ, като остави на отечеството си новы елементы за сила, и по-много еще, сына си Роберта Стефенсона който подиръ станж единъ отъ първитъ инжинери и на двата свѣта. —

Безъ съмнѣніе, Господа, стѣкий отъ насъ неможе са надѣва за една таквази блѣскава учать. Но примѣртъ на Стефенсона подтвърдѣва нашата пословица: Който са мѣчи, той са и пѣчи. Тѣй чрезъ ученіето и работата стѣкий може да направи положеніето си по-добро, защото науката враща стократно щото направишь за нежъ. Ученыйтъ търговецъ по-добрѣ оцѣнява деликатнитъ причини които клатѣтъ народната фортуна, кара своитъ дѣ-

лиія съ по-много увѣренность и по малко бѣдствува да по-бърка бѣднината на фамалията си. Ученыйтъ земледѣлецъ познава състава на прѣстѣта отъ земята която работи, о-гажда тайнытъ които са вършатъ въ нейнытъ недра, познава и различава загубнытъ способы отъ онѣзи които науката учи, и искарева отъ земята и за него и за страната си сичкото което е придобиточно. Най-подирь ученыйтъ работникъ по-лесно проумѣва плановѣтъ съ които е патваренъ да работи; той располага по износно работата си, употребява съ редъ матеріята която му е дадена, и, самъ по-добрь оцѣненъ, той и по-добрь са заплаща.

Оттуй слѣдва че ученіето е най добрый капиталъ който струва за времето и труда да го спечелимъ. Самичко ученіето струва по-много нежели имота къмъ който то често води и вынѣгы го замѣня: то еще ны прави свободны, защото ни дава таквази една сила която не са оставя на волята на каприцинтъ на хората или на ка-сметя; съ една рѣчь, то е источникъ на истинската е-маисипація, то е независимостъ, то е права свобода.

Освѣнь заради нашия личенъ интересъ дѣто ный трѣба да са трудимъ за да са изучимъ и просвѣтимъ, то е еще за една повысока цѣль, то е изъ чувство чисто патриотическо — да са учимъ. И дѣйствително, Господа, никой на този свѣтъ не е и не може да е самичакъ уединенъ; сѣкый отъ насъ е сжщественна часть отъ едно голѣма фамилія която наричатъ отечество. Слѣдов. качества и недостаткытъ на лицата са съсрѣдоточвать въ цѣлыя кругъ и го характеризовать. Тѣй народныйтъ успѣхъ е сумма отъ дѣятельността, отъ енергіята и отъ знаяніето на сичкытъ, както и народныйтъ уवादкъ е сумма отъ слабости, тѣ отъ егоизма и отъ невѣжеството на сичкытъ.

Тѣй дохождамы до заключеніето че синца ный съучаствовамы неволно въ въздыганыето и отпаданьето на отечеството, защото сичкото, което ный вършимъ, обратно дѣйствува отъ нашия приватенъ животъ върху обществото посрѣдъ което живѣимъ. Слѣдователно, Господа, безъ никое прекословіе ный трѣба да са признаимъ, че при сичкытъ наши усилия за народното просвѣщеніе, ный много и много смы назадъ не само отъ първокласнытъ

просвѣтены народы, но и отъ съсѣдныѣ ны, за да не кажемъ съжителствующи намъ народы въ имперіята. Прочее ный имамы длѣжность да излѣземъ изъ подѣ мрачныѣ на невѣжеството което на зла честь прикрива българскый горизонтъ, че тѣй да мишемъ и ный на реда съ онѣзи народы отъ които днесъ еще много ниско стоимъ и ниско въ сѣко отношеніе. Тѣ стоѣтъ по нависоко отъ насъ, и, убѣдены че бѣдѣето ще принадлежи на по-просвѣтеныя, сѣкый отъ тѣхъ са старай да стигне тѣзи степенъ. Време е веке и ный да са запишемъ въ липіята на тѣзи благородна чета, да са смѣсимъ и ный въ движеніето и да покажемъ въ тѣзи утственна борба куражъ и непоколебимъ полетъ. За него и самыѣтъ нашъ царь баща Султанътъ отвара ни широкъ пѣтъ; стига само да имамы добра воля, сѣгласіе и постоянство. Ако другыѣ неговы народы занимаватъ високи положенія и чинове, тѣхъ и ный ще достигнемъ чрезъ този благословенъ пѣтъ. Прочее да оставимъ на другыѣ тѣхныѣ грижи, че нашата главна грижа да бѣде тѣзи. и тогава ще заслужимъ да ни рекѣтъ туй което христосъ рече едно време на Марта за сестра ѣ Марія, то е че сме избрали богата часть, която, слѣдов., нема да са отнеме отъ насъ. Дай боже!

Млѣкопитаніето на дѣцата*)

Умственного състояніе на чловѣка зависи много отъ физическото му тѣлосложеніе, а за придобиваніето добротѣлосложеніе трѣба да ся почне съ врѣмя — щомъ ся роди дѣтето.

*) Този членъ ни дава поводъ да изразимъ желаніето си на нашѣтъ родолюбивы докторы, чи ако бы нѣкои отъ тѣхъ написали по нѣщо врѣху Игіенѣжъ въ Читалцѣ, и ако бы распростирили съ този начинъ по общеполезныѣ игиеническы правила и свѣты въ публикѣтъ, тѣй бы принесли голѣмъ ползъ на народа си.

Тѣй знаятъ по-добрь отъ насъ чи е по-лесно да предваримъ болѣстѣтъ нежелани да ги излѣчимъ. Игіената има за цѣль съ наставленіята си да научи хората какъ да ся предпазватъ отъ болѣсти.

Храната когато е добръ употребена може да поправи много гигиенически недостатъци; чистъ въздухъ и добър климатъ: ето най-голямото и силно оръдіе за поправленіето на чловѣка въ морално и физическо отношеніе. Храната, колкото е полезна, когато е добръ употребена, толкова, въ противеаъ случай, е заморителна, като приготвява или отблъсква отъ сѣбѣ единъ болѣсть.

Често виждаме дѣца да ся разболѣватъ твърдѣ лѣсно по причина или на весма слабото имъ тѣлосложеніе, или на недостаточно храненіе, или на нѣкоя наследственна болка, защото дѣцата естественино пріиматъ не само добрытъ нъ и лошитѣ слѣдствія на родителитѣ си. Много пѣти ся забѣлѣжава съвсѣмъ противното: родителитъ да бѣждѣтъ здрави и богати и да полагатъ голѣми трудове за дѣцата, и, при всичко това, да имъ докарватъ повреда отъ простотата и незнаяніето си.

За да ся прѣдпази туй зло, което докарва голѣма спѣнка на здравіето и което праща безъ врѣмя много дѣца на онзи свѣтъ, нужно е да знайме какъ трѣба да хранимъ дѣцата си, да ги кърмимъ.

Самата храна която дѣтето може да пріѣма кога ся роди, е млѣкото, което съдържава всичкитѣ хранителны вещества (захаръ, вода, албумина и пр.) които сѣ нужни за поддържаніе на туй ново същество.

тъ и да съхраняватъ здравіето си. Единъ чловѣкъ не болѣлъ, като ся съобразява съ Игѣиентѣ, може да ся наслаждава всякогѣ съ изрядно здравіе. Здравіето е най-драгоцѣнното нѣщо на чловѣка. Тѣзи познанія ся популярни въ просвѣтенитѣ народы и спомагатъ не малко за счастіето имъ нвъ това отношеніе. А нашитѣ доктори знаятъ колко българитѣ подпадатъ въ болѣсти, страданія и смръть по това чи незнаятъ да ся прѣдпазватъ, и колко съвѣтитѣ на Игѣиентѣ распространени между тѣхъ могатъ да ги ползувать.

Ний даже ся чудимъ какъ ся не появи до сега нѣкое съчиненіе въ този родъ на български. Сега, слава Богу, имамы доста и доста способни лѣкары за този трудъ. Нека прочее напишатъ поне по нѣкой членъ върху този прѣдмѣтъ за обнародваніе въ *Читалище*. Ако искамы да сѣ Българитѣ здрави, ний не искамы съ това да ги научимъ да ся боятъ отъ смрътьтъ. Не, ний искамы кога българинътъ живѣе да е здравъ, и кога трѣба да умре да знае да умре мъжески. Нъ по злосчастіе, ний незнаямъ още да правимъ нищо едното нѣто другото.

Туй млеко ся дава по три разны способа които ся наричатъ: 1) Естественно храненіе или кърменіе, когато дѣтето ся храни отъ майка си или отъ дойка. 2) Искусвенно кърменіе, сирѣчь съ млеко на нѣкое животны на пр, крава коза и др. 3) Кърменіе чрѣзъ съединеніето на горныгѣ два способа, който способъ никакъ почти не ся употрѣбява по нашитѣ мѣста.

Най-полѣзныгѣ и изящныгѣ отъ тѣзи три способа е прѣвыйтъ — естественныгѣтъ, защото женското млеко е опрѣдѣлено, само за хранѣ на дѣтето и съставтъ му угодѣва твърдѣ много на нѣжныгѣ орждія на пицеводтъ откодко то сѣко друго млеко или храна.

Нѣ прѣди да видимъ какъ трѣба да си хранимъ дѣтето, нужно е да знаеме: качества които ся изискуватъ отъ една жена за да бѣде добра кърмачка.

За да бѣде добра кърмачка или дойка жената трѣба неизбѣжно: 1) да бѣде прѣвѣсходно здрава; 2) да има добри жѣби, щото лесно и добрѣ да здѣлкува ястіето което е нужно да храни себе си и дѣтето, а пжкъ отъ друга страна ся познава да ли е скрофулна, защото тѣзи болѣсть вынаги разваля жѣбитѣ; 3) да не е по-стара отъ 35 години, защото жената колкото е по-стара толкова по-малко млеко има; 4) да е была и другъ пѣтъ дойка, чрѣзъ което ще узнаемъ какъ е допла прѣвото си дѣте; 5) да не бѣде твърдѣ люта (раздражителна), защото млекото ѣ ся твърдѣ лесно смалява; 6) да бѣде малко или много разумна, защото отъ нея зависи моралността на дѣтето; 7) да нѣма повече отъ шесть мѣсяца отъ какъ е родила, защото слѣдъ това растояніе млекото ѣ захваща да ся смалява; 8) онѣзи жени на които цицитѣ иматъ видѣтъ на круша и на които зрънцето е издадено на вѣнъ сѣ за прѣдпочитаніе отъ другыгѣ, защото дѣтето го улавя по лесно въ устата си за да ссучи. Много пѣти голѣмыгѣ цицы ни излѣгватъ и непушатъ доволно млеко, защото голѣмината имъ състой отъ много тѣжестинѣ, а напротивъ малкыгѣ и на които жилитѣ ся познаватъ отъ вѣнъ добрѣ, даватъ вынаги почти по-много млеко. Изобщо, качеството на млекото състой въ отношеніе на количество-

то, сирѣчь, колкето е по-много, толкова е по-добро и по-хранително.

За да ся увѣримъ да ли жената е добра кърмачка, трѣба да притѣглимъ дѣтето прѣди да ссучи, послѣ, като ся набоза, изново за да го притѣглимъ, безъ да му промѣнимъ нищо отъ дрѣхитѣ, и тежнината му ще ни покаже количеството на ссуканото млѣко, което не трѣба да бѣде по-малко отъ 20-30 драма (60-80 грамма) на сѣко едно кърменіе. По кжсно, слѣдъ 4—5 мѣсяци, трѣба сѣкы пѣтъ да боза около 80—100 драма, сирѣчь въ растояніе на 24 часа дѣтето да е изсукало близо 450—500 драма млѣко.

Майки които искатъ сами да кърматъ дѣцата си.

Туй всичко което ся изискува отъ дойката изискува ся и отъ майката на дѣцата. Относително до тѣлослуженіето, можемъ каза, чи гърдытъ на една срѣдня жена (разумѣва ся за майката на дѣтето) сж по згодни отколкото на една пълна и крѣвна дойка. Много примѣри ни доказватъ чи майка която не кърми сама дѣтето си е расположена да придобие разны болѣсти.

Прѣди да почне да кърми дѣтето си, майката трѣба да си прѣдстави всичкитѣ мѣнотии и безпокойствія които ще прѣкарва и да ся опита да ли ще може да искара това прѣдпріятіе, а не въ възхищеніето си на прѣвата си рожба, да кърми дѣтето си нѣколко нидѣли или мѣсяци, по-послѣ дт престане чи была ушь немошна или незнае що. За да успѣе въ кърменіето си, майката има нужда отъ насърчюваніето на всички оныя които живѣятъ заедно съ неѣж въ кжщитѣ. Тя трѣба такожде да има, въ това врѣмя, згоденъ животъ и физическы и мораленъ защото инакъ ѣ ся разваля млѣкото.

Жената ако стане тежка (непраздна) въ туй врѣмя когато кърми, млѣкото ѣ ся смалява или пжкъ прѣстава сѣвсѣмъ. Ако ся разболѣе, тя трѣба да престане да кърми дѣтето, догдѣто оздравя и ѣ доде пакъ млѣкото въ изобиліе. Непраздностъ-та, лахузіята и кърменіето ся свързани по между си, и прекжсваніето имъ неможе ся направи прѣди да ся размысли за слѣдствіята които могатъ ся случи на майката и на дѣтето,

Какъ трѣба да ся кърми дѣтето.

Отъ незнаяніе, нѣкои даватъ въ прѣвытъ 12 или 24 часае захарена вода, което не е добро, защото дѣтето вмѣсто да захване да ссучи, то ся научава да піе; 2—3 часа слѣдъ ражданіето, майката трѣба да накърми дѣтето, чрѣзъ което и ней отлѣкува отъ събраното гѣсто млѣко и помага за слизаніето на кърмата ѝ и на дѣтето служи за очищеніе и че съразмѣрно съ нуждата му за храна.

Въ първыйтъ день дѣтето трѣба да ссучи колкото пжти ся сжбуди. Подиръ 10—12 дни, кога начне доволно да ссучи, майка му трѣба да опредѣли колко пжти ще го кърми на день. Дѣцата трѣба да ся кърматъ 5—6 пжти на день, да ся глѣда колкото е възможно ношя да ся не кърматъ, тѣй щото майката да си почине 8, — 9 часа; въ него врѣмя да не са разхожда и забавлява съ пріятелки, но да спи, защото както за нея, тѣй и за дѣтето този сънь е нуженъ. Като порасте на 4—5 мѣсѣца, майката или кърмачката може да даде на дѣтето хлѣбъ размѣсенъ съ млѣко, оризъ сваренъ съ захарена вода, на което може да са прибавя малко супа отъ мѣсо, по туй трѣба да бжде съ волята на добръ докторъ.

Искусственното кърменіе.

Искусственното кърменіе състои, да са дава на дѣтето, чрезъ единъ инструментъ, млѣко било отъ крава, било отъ коза или отъ какво да е друго животно. Такъвъ способъ храненіе ся употрѣбява въ по-голѣмытъ градове, и погубва голѣмо количество дѣца; тѣй на 4—5 дѣца умира най-малко едно и останалиты биватъ разположены по-вечето да иматъ скрофулы и други заразителны болѣсти.

При сичко туй въ нужно врѣме, трѣба да пріемемъ този способъ, като земемъ въ вниманіе слѣдующето: 1) млѣкото да сж дава на дѣтето, да го піе чрѣзъ едно орждіе наречено биберонъ, стжклена цица нарочно направена за тѣзи работа; защото като минува полѣкичка млѣкото има доволно врѣмя да ся размѣси съ плюнката, която спомага да не ся сгжсти за скоро врѣмя въ утробата на дѣтето. 2) Кравишкото млѣко е най добро, нѣ трѣба да бжде събрано отъ много крави, и размѣсено

съ ичимяна вода (три чѣсти мѣко и една чѣсть ичимичена вода) да му ся тури малко захарь и послѣ да ся посто-пли. Когато дѣтето не приема чрезъ този способъ кърме-ніе, тогава на сѣко едно бозаніе трѣба да ся тури въ мѣкото по 1—2 жита двоє-вжглеккислотный на-трій (*bicarbonate de soude*); нѣ има дѣца които никакъ не-могатъ да приематъ съ тѣкова кърменіе, и тогава сме принудены да търсимъ кърмачка.

Въ такъвзи случай, дѣца които не ся ссукали отъ майка си или отъ друга нѣкоя жена, разумѣва се че ни сж обучени да зематъ въ устата си зрънцето на цицата, тогисъ туй зрънце трѣба да ся намокри съ малко мѣко размѣсѣно съ захарь, да не му ся дава никакво ястіе и пытіе, тѣй щото принудено отъ гладость ще пачне само да ссучи.

Най-згодното врѣмя за да ся отбіе дѣтето е, когато му изникнатъ прѣднитѣ зжбы, защото тогисъ захваща да джвче по-лѣсно, и отъ другъ страна пжкъ може да уха-пи зрънцето на майчината си цица. И въ този случай не трѣба да ся постѣпва безъ волата на доктора.

Сичкитѣ тѣзи трудности, които прѣкарва една майка отъ началото до като отхрани дѣтето си, никой пжть и въ никоя минута не трѣба да бждѣтъ сличени отъ джлбочина-та на нашитѣ сѣрца.

Татарь-Пазарджикъ

Д-ръ В. Н. Грѣмниковъ.

Защо расждамы криво.

Ако разгѣдамы внимателно кое рѣшава хората да пригрѣщатъ едно мнѣніе нежели друго, ный щемъ ся у-вѣримъ лесно чи не е нито силното имъ убѣжденіе въ истинжтъ, нито нейната очевидность, нѣ нѣкоя връзка на честолюбіето, на интереса или страстьтж имъ. Това е мѣ-рилото което прави да натегиятъ капунытѣ на еднжтж стра-нж и което рѣшава недоумѣніето имъ. Ный сждимъ за нѣ-щата не какъ сж тѣ сами по себе си, нѣ какъ сж отно-сительно къмъ насъ, и истината и ползата сж за насъ, е-мо и истото нѣщо.

Не ни трѣба друго доказателство освѣнь онова което глѣдамы всѣкы день, чи нѣща които цѣлый свѣтъ съглѣдва като съмнителны и даже като кривы, единъ народъ, единъ еснафъ, или една община ги съглѣдва като съвършено истенны и правы. Като не е възможно да е криво за Гръцитъ онуй което е право за Българитъ, понеже и единтъ и другитъ разсждають спорядъ истытъ правила на логикѣтъ, явно е чи разликата на мнѣніята произхожда отъ това, чи единтъ дръжатъ за право онова което имъ ся прави, а другитъ като нѣматъ интересъ въ сжщето мнѣніе го дръжатъ за криво.

Има ли обаче нѣщо по-неразумно отколкото да взѣмамы интереса си за причинѣ да вѣрвамы едно нѣщо? Всичкото влияіе на интереса трѣбаше да е да ни накара да разглѣдамы по внимателно причинитъ на онова което желанимъ да е истенно, нъ трѣба да трѣсимъ въ нѣщата само истинѣтъ независимо отъ нишитъ желанія. Азъ съмъ турчанъ; слѣдователно азъ съмъ роденъ да тя владѣжъ. Ты си българинъ; слѣд. ты трѣба да работишь за мене. На който народъ, на който кастъ, на който еснафъ и да принадлежишь, ты не трѣба да вѣрвашъ освѣнь онова което щеше да вѣрвашъ ако бѣше отъ другъ народъ, отъ другъ кастъ, отъ другъ еснафъ.

Нъ това оболщеніе е още по-очевидно кога ся случи промененіе въ страститъ; защото, ако и нѣщата да си сж пакъ сжщитъ както си сж были и по напрѣдъ, на оныя обаче които сж въодушевени отъ нѣкожъ новъ страсть, ся вижда чи промѣненіето което е станало въ сърдцето имъ е промѣнило съвсѣмъ вънкашнитъ нѣща които ся отнасятъ до страститъ имъ. Не глѣдамы ли всѣкы день толкова челоуѣци да не можътъ вече да намѣржтъ никакво качество ни естественно, ни придобито, въ оныя противъ които имъ ся е породила умраза, или които сж ся показали въ нѣщо противны на чювствата, на желанія или на интереситъ имъ? Толкова нѣщо стига за да станешъ завчясь за тѣхъ безмысленъ, горделивъ, невѣжа, ничтоженъ, безчестенъ, безсвѣстенъ. Тъ не сж въ любовтъ си по-справедливи и по-умѣренны отколкото въ умразжтъ си. Ако обычатъ нѣкого, той е чюдентъ, удивителентъ, безпорочентъ; всичко що желаятъ е праведно и ле-

сно, всичко що мразятъ е несправедно и невъзможно, безъ да могатъ да дадѣтъ нѣкаквы раджоны за всичкитѣ тѣзи сжженія освѣнъ чи тѣй имъ го иска кефѣтъ. Така щого, безъ да казвать въ ума си: обычаемъ го; слѣд. той е най-добрый челоуѣкъ; или мраза го; слѣд. той е най-ничтожный челоуѣкъ, хората казувать това въ сърдцето си, прѣнасятъ страститѣ си върху нѣщата и гы правать такыва каквыто искать да сж, което нѣщо е твърдѣ глунаво, понеже нашитѣ страсти не промѣнявать нѣщата, които си останвать пакъ такыва каквыто си сж.

Много хора пакъ иматъ за начяло чи въ всичко само тѣ сждатъ право, чи само онова което вѣрвать тѣ е право и за това заключавать чи всѣкы който не е на тѣхното мнѣніе е въ заблужденіе.

Недостатокътъ на тѣзи хора произхожда отъ това чи сж си съставили за своѣтъж способность много добро понятіе, което гы кара да взѣмать всичкитѣ си мысли за толкова очевидны и истенскы щото мыслятъ чи имъ стига само да гы прѣдложатъ за да одлѣжатъ цѣлый свѣтъ да приклони главѣ. За това такыва хора си не давать нито трудъ да докажатъ онова което прѣдлагать; слушать твърдѣ малко доказателствата на другитѣ, и искать да спечелятъ всичко силомъ; тѣ казувать за оныя които не сж на тѣхното мнѣніе чи незнаять какво приказвать, безъ да забѣлѣжатъ чи ако другитѣ не сж на тѣхното мнѣніе, то и тѣй не сж на мнѣніето на другитѣ и чи не е праведно да прѣдполагамы безъ доказателство чи имамы право, когато ся касае да убѣдимъ лица които не сж на нашето мнѣніе защото сж убѣдены чи ный нѣмамы право.

Другы пакъ не пріимать нѣкои мнѣнія защото ако гы пріимать щѣтъ припознаѣтъ чи сж были до тогава излѣганы въ мнѣніето си. Ако е това истенно азъ съмъ былъ излѣганъ; слѣд. това не може да бжде истенно. Така, много отъ старитѣ лѣкари сж отхвърляли за дълго врѣмя нѣкои новы полезны открытія само за да не припознаѣтъ чи не сж гы знаели до тогава. Нѣ за да излѣчишь такыва хора отъ фантазіѣтъж имъ, трѣба да имъ кажишь чи не е голѣмо нѣщо ако не сж познавали тѣзи точкѣ, и чи това не ще да каже чи тѣй не сж способни въ всичко друго.

Нищо по-обыкновенно такожде отъ да глѣдашь хора да ся укорявать взаимно и да ся наричатъ инатѣи, пристрастни, кавгаджии, защото не сж съгласни връху нѣкой прѣдмѣтъ. Нѣма ни една распра въ коѣжто двѣтъ страны да си не казувать чи прикрывать истинѣтъ, чи лѣжатъ, които да не говорятъ истый языкъ и да си не прѣдписвать истытъ недостатки, което е твърдѣ лоши нѣщо, защото чрѣзъ това удавать истинѣтъ въ толкова укори и отвлеченія, щотото е невъзможно на проститѣ хора да ѣх различать отъ коѣх странѣх ся намира, и ся раздѣлять слѣпо едни на едниѣтъ, другы на другѣтъ странѣх, другы пакъ осждають и двѣтъ страны като еднакво кривы.

Всичко това има корена си въ сжщото начало спорѣтъ което всѣкы вѣрва чи той което мысли е право, и чи слѣд. другый е упоритый, понеже упоритѣ е оузи който не ще да припознае истинѣтъ.

Макаръ едната отъ двѣтъ страны да има право, понеже укоритѣ на кривѣтъ странѣх сж неправедны защото ты не е доказала, правата страна трѣба най наирѣдъ да докаже правото си, чи послѣ да укорява противника си. Голѣма безмысленность е само да ся осждають и двѣтъ страны чи казувать глупости, безумія и пр. Истината ся доказва съ оружіята които ѣ принадлежатъ, сирѣчь съ здравы и основателны доказателства.

Хората естественно не само сж самолюбиви, нѣ и завистливи и накланни да кригикувать другытъ, тѣй едвамъ търпятъ прѣимуществата на другытъ, защото желаять дагы имать всичкытъ само за себе си; и понеже да познае челоуѣкъ истинѣтъ и да ѣх каже и на другытъ да ся ползывать отъ неѣх е едно прѣимущество, то докарва тайнѣх ярость въ сърдцето на другытъ които искать да му отнемѣтъ тѣзи славѣх, и за това прѣддримать да го критикувать и да доказвать безъ никакво основаніе чи онуй ксето е написалъ еди-кой си е бесполезно, вѣдно, ничтожно, Челоуѣкътъ, както въ себелюбіето си казва: това мнѣніе е на моѣхъ партіѣх, или това мнѣніе е мое; слѣд. то е правото; тѣй и въ завистыѣх си казва: това мнѣніе го каза другы а не азъ, то е прочее криво: тая книга е написана не отъ мене, нѣ отъ еди-кого си слѣдъ, тя не може да е добра, тя не е добра.

Този е источникътъ на противорѣчіето между чело-
вѣцитѣ, источникъ толкова обыкновенъ и който ги кара
кога слушать или четятъ нѣщо отъ нѣкого да внимава
твърдѣ малко на доказателствата които могатъ да ги у-
бѣдятъ, и да мислятъ само на онова което могатъ да му
противоположатъ. Туй ся пазятъ да ся не убѣдятъ и не
трѣсятъ освѣнъ срѣдства какъ да отблѣснатъ истинѣтъ и
да ѣх помрачатъ, въ което туй всегда сполучаватъ поне-
же плодотворността на човѣческый духъ е неистущима
въ кривы раждоны.

Кога този недостаткъ е въ крайность, той състав-
лява една отъ главнитѣ чѣрти на педантизма, който нами-
ра най-големото си удовольствіе да противорѣчи всичко;
но той е често незаблѣжимъ. Може ся каза чи никой
не е съвършенно освободенъ отъ този недостаткъ, по-
неже той има корена си въ себелюбіето което живѣе вся-
кога въ човѣцитѣ.

Тѣзи зависть въ сърдцето на хората ни показва чи
кога искамы да ги убѣдимъ въ нѣщо или да имъ докажымъ
нѣкоѣж истинѣ, трѣба да избѣгвамы колкото е възможно
да говоримъ за себе си, или да имъ ся хвалимъ, и да ся
ограничавамы само на прѣдмѣта за когото искамы да ги
просвѣтимъ.

Като самолюбиви, хората не могатъ яко да търпятъ
оногова който имъ ся хвали самиякъ, и отъ необычѣтъ
на лицето прѣминуваъ на необычъ и къмъ доказателства-
та му, за това умнытъ хора много много не хвалятъ са-
ми себе си.

Другы пѣкъ противорѣчатъ защото обычатъ да ся при-
пиратъ. Припиряята въобще не е лоше нѣщо. Напротивъ,
кога не излазя изъ прѣдѣлытъ на вѣнъ, нищо повече не
служи да събуди духа ни за да откриемъ истинѣтъ, или
да убѣдимъ другытъ. Кога трѣсимъ самычкы истинѣтъ,
духатъ ни е студенъ и полузаспалъ, той има нужда отъ
нѣкакѣж горещинѣ и раздраженіе за да ся събудатъ п-
дентъ ни. За това, противорѣчіята ны праватъ понеко-
гашъ заслугъ.

Нъ истината е чи колкото това упражненіе е полез-
но кога е безъ страсть, толкова е опасно кога нѣкой ту-
ри всичкѣтъ си славѣ да подкрѣпя мнѣніето си шяло

не щяло, и да противорѣчи другитѣ. Така чловѣкъ привикнува да намира раджони на всѣкадѣ, да не слуша другитѣ и да смѣшява кривото съ правото, глѣдающъ и двѣтъ като вѣроятны.

Тая е причината гдѣто двама спорници немогѣтъ никога да достигнѣтъ до едно споразумѣніе, защото всѣкы трѣси не истинѣтъ, нѣ какво да възрази и съ какво да поддържи мнѣніето си, и всѣкы мысли чи е по-малко срамотно да е измаменъ отколкото да припознае чи е былъ измаменъ.

Освѣнъ ако е нѣкой добръ упражненъ да ся владѣе, мѣчно може да не изгуби въпроса въ припириѣтъ, защото нѣма дѣйствиѣ което да распаля повече страститѣ. «Какъвъ недостатѣкъ не пробуждаѣтъ, казва Монтенъ, славенъ французскы писатель, като ся управляваѣтъ всякога отъ гнѣва. Ный ся разлютявамы най-напрѣдъ противъ раджонитѣ, послѣ противъ лицата; научавамы ся да ся припирамы само за да противорѣчимъ, и всѣкы като противорѣчи и като го противорѣчатъ, слѣдствиѣто на това е чи плодѣтъ на распрѣтъ е да унищожи истинѣтъ. Единъ отива на вѣстокъ, други на западъ, въпросѣтъ подъ разискуваніе е загубенъ, и распрата ся трѣкала въ личны случайности и разясненія, слѣдъ единъ чясъ кавга и бора, никой не знае вече онова което трѣсяхъ въ началото; единъ е горѣ, другъ долу, другъ отъ странѣ; единъ ся вчепкалъ въ единъ думѣ, другъ не чува вече какво му ся говори и толкова пришка въ браборѣніето си щото никакъ не внимава на онова което му расправяшь, нѣ само на онова което той казува. Нѣкой пѣкъ, като ся осѣщатъ слабы, страхъ ги е отъ всичко, не отстѣпватъ на противника нищо, и за да скрѣпѣтъ слабостъ-тъ си испобръкватъ распрѣтъ още отъ самото ѣ начало, или като дойдѣтъ до срѣдъ припириѣтъ, за да ся неприпираѣтъ ушь, обвиваѣтъ ся въ мантиѣто на едно горделиво прѣзрѣніе и не щѣтъ вече да отговарѣтъ. Този стига само да удря, неглѣда колко излага себе си, а онзи чите думѣтъ си и ги дава за раджоны. Този пѣкъ употрѣблява прѣимуществоѣто на дебелый си и силенъ гласъ; други свръшатъ заключеніето си противъ онова което поддържатъ, а други уморяватъ и оглушаваѣтъ вси-

чкото събрание съ преамбюли и отвлеченія излишни и възтъ отъ прѣдмѣта. Има най-послѣ хора които, като виждатъ чи не могатъ да отговарятъ на противника си, почватъ да пичувать и да удрятъ.»

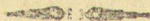
Трѣба прочее да внимѣвамы въ припирнытъ да ся неувлачямы въ такыва крайности, нѣ да глѣдамы колкото е възможно съ хладнокровіе да трѣсимъ истинжтъ която е подъ разискуваніе.

Има нѣкои, особенно опыа които ходятъ по коначитѣ при голѣмцитѣ, които като ся забѣлѣжили чи противорѣчіе-то вреди на напрѣдока имъ, усвоявать навика да отговарятъ на всичко еветъ, което служи твърдѣ добръ инте-реса имъ, нѣ което испорчюва разсѣдокътъ. Такыва лас-катели взѣматъ за истинж всичко що имъ казвашъ, както противорѣчливптѣ взѣматъ за истинж противното на онова което имъ казвашъ, нѣ и двата способа сж лоши и раз-пращаватъ разумътъ. Не е нужно да укорявамы всякога всичко що е лоше, нѣ е нужно да не хвалимъ освѣтъ о-нова което е наистена за похвала, друго яче, ты турашъ въ заблужденіе оногова когото хвалишь, съдѣйствувашь да заблудишь и другытъ които сждятъ за този чловѣка, и съ това причинявашъ вредъ на оныя които дѣйствител-но заслужвать похвалѣ.

Между разнытъ начини чрѣзъ които себелюбіето хвърля чловѣцитѣ въ заблужденіе, не трѣба да забравимъ и този чрѣзъ когото ся рѣшавамы да поокрѣпямы нѣкое мнѣніе не по убѣжденіе, нѣ по другы нѣкои при-чины. Въ такъвъ случай, чловѣкъ употрѣблява всякаквы доказателства, лоши или добры, за да поддържи странж-тъ която ся е наѣлъ да защищава; той употрѣблява да-же и такыва аргументи които знае чи сж чиста лѣжа, стига само да служатъ за цѣльтъ му.

(Извлѣченіе изъ логикжтъ на Поръ-Роаялъ).

Л. Юсцевъ.

ЗА СВОЕВОЛНОТО РОБСТВО

(отъ Л. Боеси (1))

Удивително нѣщо е за чловѣка кога слуша да му говорятъ за храбростътъ коѣто свободата влага въ сърцето на оныя които ѣ захищавать. Нѣ това което ся прави по всѣчкыѣ страны всѣкъ день, то естѣ единъ чловѣкъ да мачка сто хыляды села и градове и да ги лишява отъ свободѣтъ имъ, койго бы повѣрвалъ ако го само слушаше отъ далечъ, и ако го не виждаше съ очытъ си? и ако ся намѣрише чловѣкъ въ чужды и отдалечены страны и да му разкажыхъ такова нѣщо, кой не бы рѣкъ чѣ тѣзи хора му разказватъ единъ лжжъ и измамъ за да му испытатъ лѣковѣріето. Срѣщу този тиранинъ самычакъ не е нужда нито да ся биешъ, нито да ся захищавашъ; той е отъ само себе си побѣденъ. Стига само мѣстото да не съизволява да го служи; не трѣба да му отнима нищо, нѣ трѣба и нищо да му не дава народътъ нѣма нужда да ся дава никакъвъ трудъ за да направи нѣщо за себе си; стига само да си не дава трудъ да прави нѣщо противъ себе си. Народитѣ прочее самичкы си ся оставятъ или по-добрѣ искать да ся тѣпчатъ, понеже щомъ присганатъ да слугуватъ и тутажси сѣ свободни: народътъ самычакъ поработшава себе си, самычакъ си рѣже гърлото; самычакъ, като има избора да бѣде подчиненъ или свободенъ, изостави свободѣтъ и си нахлузва на врата умоти, самычакъ съизволява на злото си или по-добрѣ самичакъ го трѣси. Ако му коствуваше нѣщо за да придобие свободѣтъ си, не быхъ го толкова мѣмралъ, колкото и да е безкрайно драгоцѣнно за чловѣка да ся постави въ естествениѣтъ си свободѣ, и, тѣй да кажя, да стане отъ животно чловѣкъ; нѣ даже и тогава пакъ му не быхъ дозволилъ да спи въ незнамъ каква си безпечность. Какъ! ако, за да добие чловѣкъ свободѣтъ си, не му трѣбаше освѣтъ да ѣ желае; ако нѣмаше нуждъ освѣтъ отъ едно просто желаніе, щаше ли да ся намѣри народъ който да ѣ оцѣнява доста скапо, когато тя може да ся придобива съ едно просто желаніе; да мисли чѣ ти е такова едно добро за което чловѣкъ бы трѣбало да си пролѣе кръвьтъ, и което изгубено, живогтъ трѣбаше да ни ся вижда несносенъ и смрътъта спасителна? И дѣйстви-телно, както огнѣтъ отъ единъ искръ, колкото му повече хвърлятъ

1) Вижд. Книж. 2 год. II.

дърва толкова по-голям става и толкова повече дърва може да изгари, а без да имаш нужда от вода за да го изгасиш, само като му не туряш вече дърва и като няма какво да гори той ся потръбавя от само себе си, става без форма и не е вече огън : тъй и тираните колкото повече искат да грабят, да опустошават и разрошават, и колкото им даваш и ги повече служиш, толкова повече ты ги укрепяваш и правиш по силни и по-способни за да унищожават всичко. А ако им не даваш нищо, ако ги не служиш, без да ги биеш нито да ся бориш съ тях, тъй уголяват от само себе си, стават безсилни и сж нищо, както коренът който като няма храна и влагa става единъ сухъ и мрътавъ клонъ.

Дерзновените хора, за да спичелятъ имота когото желаятъ ся не боятъ от никаква опасность ; умните хора ся не дѣлят никакъ от труда : само страховитѣ и вдревени хора не знаятъ нито зло то да носят нито доброто да придобиятъ ; тѣ ся ограничават само съ желаніето си, въ природата имъ съществува да желаятъ доброто, нъ страхътъ имъ отнима куража да посегнатъ да го взѣматъ. Това желаніе, тая воля е обща на умните както и на безумните, на куражливите както и на страховитите, да желаятъ всяко нѣщо на което придобиваніето ги прави счастливи и благодарни. Едно само нѣщо има на което незная какъ природното желаніе отсъствува въ чловѣците : то е свободата, която е обаче толкова прѣлестно добро щото единъ път тя загубена, всичките други злины върватъ вече наредъ, а и самите останали добрини, развратени отъ робството, губатъ естествено вкуса си и сладостта си. Чловѣците само свободата не желаятъ, не по другъ причинъ, чини ми ся, нъ само защото ако ѝ поискать щатъ ѝ придобиятъ, като чи ли отказвахъ да придобиятъ едно добро което е толкова лесно за спечелване.

О злосчастно и окаянно простолудіе, народи безумни, народности якоглави въ теглото и слѣпи въ доброто ви ! вий оставате да грабятъ прѣдъ очите ви най-чистѣтъ ви печалбъ, да грабятъ произведеніята ви, да крадять къщата ви и да ги съблациятъ отъ старците ви и праотечески мобили ? Такъвъ ви е животътъ, щото можете да кажете чи нищо вы не принадлежи сигурно ; и ви ся струва голѣмо добро едно състояніе което ви остави наполовина имота ви, семействата ви и живота ви. А всичката тази щета това злосчастіе, това опустошеніе ви дожда не отъ неприятели, нъ отъ неприятели когото вий самички сте направили толкова голѣмъ за

кого то ходите толкова храбро на войнѣтъ, за величіето на кого то не отказвате никакъ да опълчите срѣщу смъртътъ грѣдытъ си. Онзи който ви тѣй ездѣ имѣа и той освѣтъ двѣ очи, освѣтъ двѣ рѣцѣ, освѣтъ едно тѣло, смъртътъ имѣа нѣщо повече отъ онова което имѣа най-малкый отъ безчисленното множество въ градоветѣ ви; самото прѣимущество което имѣа надъ васъ е онова което му оставяте вый да ви унищожява. Отъ гдѣ е взѣлъ толкова очи да ви спонува ако не сте му ги дали вый? Какъ имѣа той толкова рѣцѣ да ви удря ако ги не е взѣлъ отъ васъ? краката съ които тѣпчи градоветѣ и селата ви отъ гдѣ ги е взѣлъ ако не отъ васъ? Каква друга власть може да имѣа надъ васъ освѣтъ оная които му давате вый? Какъ бы можалъ да ви стѣпа той на корема, ако не е увѣренъ за вашето съгласіе? Какво бы можалъ той да ви направи ако не бѣхте вый самы съучастници съ разбойника който ви обира, съ обіеца който ви убива и самы ваши прѣдатели? Вый стѣйте плодотъ за да дойде той да ги испоразѣ; вый сбирате покщивия и украшявате дома си за да имѣа той какво да обира; вый отхранявате дщеркытъ си за да имѣа той съ какво да удовлетвори сладострастіето си; вый отгледувате сыноветѣ си за да ги влачи той въ войнѣтъ си на сахланѣтъ, да ги прави орудія на свонѣтъ желанія, джплати на свонѣтъ отмщенія; вый ся испотрѣпвате отъ трудове за да може той да ся надува въ свонѣтъ пишности и да ся търкаля въ мржсытъ си и ничтожны удоволствія; вый ся отслабявате за да го правите, по-силенъ и потвърдъ да ви държи юздытъ покѣсо; и отъ толкова недостоинства които и животнытъ или не бы почувствовали или не бы търпели, вый можете да ся освободите ако испытахте не да ся освобождавате, нѣ само да пожелайте. Рѣшете ся да не робувате вече и вый сте свободны. Азъ не искамъ нито да го бузате, нито да го покатате, само не го поддържайте вече, и вый щете го видите, като единъ голѣмъ колесъ на кого то отсачятъ дѣното, да ся сгрѣмолѣса отъ самѣтъ си тяжесть и да ся строши.

Докторитѣ съвѣтуватъ добръ да не турямы рѣкѣтъ си на неизлѣчимытъ раны, и азъ не стѣпамъ мѣдро да искамъ въ това да съвѣтувамъ народа който е загубилъ отъ вѣкове всяко самосъзнаніе, и който съ нечувствованіето на болѣстытъ си ни дава да разумѣемъ чи болката му е смъртоносна. Да грѣсимъ прочее по съображенія да по намѣримъ какъ ся е тѣй дълбоко впила въ насъ любовта да робуваме, щото днѣсъ и самата любовъ на свободѣтъ ся вижда като чи ли да не е толкова естествена.

Най напредъ, нѣма съмнѣніе, както азъ мисля, чи ако живѣях-мы съ правата които ни е дала природата и съ нейныѣ наставленія, ный щѣхмы да сме покорни на родителитѣ си, подчинени на разума и лично послушни. Колкото за покорността която имамы къмъ баща си и майка си, това го всѣкъ вижда и чувства въ себе си. Относително до разума, ако ся ражда съ насъ или не, това е въпросъ комуто рѣшеніето принадлежи на философитѣ; колкото за мене, азъ не съмъ отдалеченъ да вѣрвамъ чи зародишътъ на разума съществува естествено въ душѣтъ ни, и който зародишъ, ако ся придружи въ дѣтството съ добры свѣтты и навики, цѣлти въ добродѣтелтъ; и напротивъ ако ся изостави въ лошащинѣтъ, потушава ся и мятнува. Нъ онова което е ясно, очевидно въ природѣтъ и въ което ни не е позволено да ся правимъ на слѣпи е това: чи природата, слугыни божія и ръководителка на чловѣцитѣ, Чи е създала всички ни съ еднакъвъ образъ, и, както ся види, ни е изляла въ единъ и сщій калѣпъ за да ся познаваме всячки за другары или по-добръ за братія; и ако въ раздаваніето на дароветѣ сы ти е дала на едни по-голѣмы на другы по-малкы дѣлове (паюви), ако е надарила съ нѣкои прѣимущества, было физически, было умствениы, едни повече другы помалко, тя не е разумвала съ това чи ся намирамы на този свѣтъ като въ едно воено поле, и не е пратила тука по-силныѣ и по-лукавыѣ като въоружены разбойницы въ горѣтъ да злоупотрѣбляватъ по слаббыѣ; трѣба да вѣрвамы чи ако е дала на едни по-голѣмъ чистъ на другы по-малкъ, тя е искала съ това да ни даде срѣдство да си покажемъ на дѣло братскѣтъ любовь и чловѣколюбіето, имотнитѣ да иматъ случай да дадѣтъ, а бѣдныѣ да иматъ нуждѣ да прѣиматъ.

Слѣдователно, ако тая добра майка е дала на всички ни образы отъ сщщото тесто за да може всѣкъ да ся оглѣдува и почти познава въ другыго, ако е дала на всички ни еднакво този голѣмъ даръ на гласа и на словото за да ся обратявамы и да ся споразумѣвамы още по-лесно, еднообразны прави и обычаи за да обявявамы еднаквыѣ си мысли и еднаквыѣ си воли, ако ся е старала чрѣзъ всичкитѣ тыя срѣдства да ни сближи и да сврѣже още по-тѣсно връзела на съгъза и на единството ни; ако въ всичко показва чи е искала бждемъ съгласни и нераздѣлно съединены: нѣма съмнѣніе чи ти е искала да бждемъ всички помежду си другари, и никому не може да мине прѣзъ ума чи природата е назначила едни да робуватъ на другы, когато глѣда чи ти ни е опрѣдѣлила да бждемъ като една братска дружина.

Нѣ наистина, азъ си давамъ напразно трудъ да доказвамъ чи свободата е естествена, понеже не можемъ да държимъ никое разумно същество въ робство безъ да му не нанесемъ най-голямътъ убидж. Огъ това що казахмы излазя чи свободата е естествена въ насъ; и чи слѣдователно ный не само неж носимъ съ роженіето си, нѣ и страстьтъ да ѿ обычаими и да ѿ защищавами. Ако прочее, вый си съмнѣвате въ това и сте толкова изглупели и испорчени щото да не можете да познаете вече нито естественното си право нито естественнѣтъ си любовь, трѣба да ви докаже чрѣзъ примѣри на животнѣтъ и на скотовѣтъ, вашѣтъ честь, вашѣтъ природѣ и вашето състояніе. Ако да не бѣхъ толкова глухы, человекѣтъ щѣхъ да чюять, чи животнѣтъ выкалъ: *Да живѣй свободата!* Както риби-тъ умиратъ като ги извадятъ изъ водѣтъ, тѣй и много отъ животнѣтъ като ся уловятъ изгубватъ живота и нещѣтъ да прѣживѣтъ на естественнѣтъ си свободѣ. Ако да бѣхъ имали като насъ чинове и прѣдпочитанія, животнѣтъ щѣхъ, споридъ мене, да направатъ отъ свободѣтъ благородіето си, сирѣчь най-благородното щеще да бжде онова кѣсто е най-свободолюбиво. Другиѣ живстны кога паднатъ въ рѣцѣ, праватъ такова голѣмо съпротивленіе съ ногтитѣ си, съ рогата си, съ краката си, съ човкѣтъ си, щото показватъ доста ясно колко имъ е мила свободата която губатъ; послѣ, като сѣ вече уловени, даватъ ви чрѣзъ толкова вѣикашны знакове да разбиремъ чи съзнаватъ злосчастіето си, щото е жялко да ги глѣдашь какъ отъ този чась вече тѣй вѣхнѣтъ и чезнѣтъ повече нежели живѣять, и какъ продължавать единъ животъ за да уплакуватъ изгубеното си счастье нежелни да рахатувать въ робството. Какво друго иска да каже слонѣтъ, когато, слѣдъ отчаянното си защищаваніе, сѣдашь всѣко браваніе невъзможно и плѣнничеството неизбѣжно, той бласнува чюлястѣтъ си въ дърветата и счюпва зжбытъ си; какво ще каже това ако не чи голѣмото му желаніе да остане свободенъ, както ся е родилъ, му дава умъ да ся съгласива съ ловцыгъ дано за стойностѣтъ на зжбитъ му, тѣ го бы оставили и дано бы прѣйли да испуки съ филдиша си милѣтъ си свободѣ? Кога ся роди конѣтъ ный му спжнувамы краката да го привикниль да робува, и ако и да го ласканъ кога му турямы юздытъ, той хани желѣзото въ устата си, рита противъ зингѣтъ и като чи да обажда на природѣтъ чи ся протистира противъ насиліето ни, и чи ако служъ то той ги прави не своевольно нѣ по принужденіе. Какво прочее произлазя отъ това що казахмы?

Даже воловетъ въ тѣкѣкѣ умогъ мучять,
И птицѣтъ въ клѣткѣтъ ся уплаковать,

Както бѣхъ писалъ и други пѣтъ въ стихове които ся не боѣтъ да ти щитирамъ, о Лонга, понеже кога ти гы четяхъ за забавленіе ти ся приструваше да гы намирашъ добры. Така прочее, понеже всичкѣтъ чюствителны същества чюствовать злочестиятъ на робството и бѣгать на кѣдѣто е свотодата, понеже и самытъ животны които чюловѣкъ употребява не ся прививать въ робството освѣнь съ протестаціѣ на противното желаніе: каква злочестина ъ была тая, да ся обезобрази чюловѣкътъ до толкова, щото да изгуби и въспоминаніето на прѣвото си състояніе и желаніето да го придобье изново?

Има три вида тираны (азъ говора тука за лошитѣ царіе): едни ставать царіе чрѣзь народно избраніе, други чрѣзь оружіето си, други чрѣзь нѣслѣдство. Оныя които сѣ усвоили царството чрѣзь правото на войнѣтъ, ся относятъ и така, щото всекы види чи сѣ, както кязва пословицата, въ завоевано мѣсто. Оныя които ся раждать царіе не сѣ току рѣчи по-добри отъ прѣвѣтъ; родени и отхраниени въ крѣвѣтъ на тираніѣтъ, тѣи смучать съ млѣкото си тиранскѣтъ ириродж и съгнѣдвать народѣтъ си като роботы, които имъ сѣ останали отъ баща имъ и отъ дѣда имъ нѣслѣдство; и расточителны или сребролюбци, спорядъ тампераментѣ си, располагать ъъ царството си като съ нѣслѣдството си. Чини ми ся чи онзи поне на когото народѣтъ е далъ царството трѣбаше да е по-свѣсентъ; и наистена щѣше да е такѣвъ ако, сѣдѣ като ся възвиси, толкова высоко, ласкаентъ отъ онуй що наричать величество, той не почнеше завчясъ да мысли какъ да не слазя вече отъ това мѣсто: кога го избирать той дава клятѣж на народа чи ще му върни властѣтъ. Нѣ щомъ даде това обѣщаніе, той почне да работи и да употребява всичкѣтъ лоши и развратителны срдѣства, да надминува даже въ жестокостъ другѣтъ тираны; на такѣвъ всичката грыжя е да распространи колкото е възможно по-нашироко новото тираниство и да отучи колкото е възможно по-скоро народа отъ свободѣтъ които е още прѣсна въ памятьтъ му. Така, да си кѣжжъ правнѣжтъ, азъ виждамъ чи има нѣкакво различіе между горнытъ три вида тираны, нѣ не виждамъ ни единъ отъ тѣхъ за прѣдпочитаніе. За-щото, като извадишь начинѣтъ чрѣзь които постигвать царството-способѣтъ на управленіето имъ е еднакъвъ. Избранѣтъ отъ народа царіе мачкать народа тѣи като чи ли имъ ся е дало да употомятъ быкове: завоевателѣтъ мыслятъ чи иматъ истото право надѣ

народа като падъ добычѣтъ си : наслѣдниците ся обхождатъ съ него като съ естественнѣйшій си мюлкъ.

Нъ това ми докарва на ума, ако по случай дойдяхъ днесъ на свѣта нѣкои челоувѣци нови, не привикнали нито на игото, нито на свободѣтъ, и които да не знаяхъ какво е нито едното нито другата, нито даже имената имъ ; ако имъ ся прѣдложише да избиратъ или да бѣждатъ свободни или подчинени, кое бы прѣдпочели тый ? Нѣма съмнѣніе чи бы прѣдпочели сто пѣти повече да ся покоряватъ на разума, нежели на единъ челоувѣкъ ; освѣнь само ако не бѣждатъ Евренѣтъ, които, безъ принужденіе и безъ никаквѣ нуждѣ, си избрахъ единъ тиранинъ : за това някога не съмъ чель историкѣтъ на този народъ безъ да не осѣтъ толкова негодование, щото да стана почти безчелоувѣченъ и да казвамъ чи имъ ся пада тѣ всичкытъ злины които имъ ся случихъ.

Истината е чи всичкытъ челоувѣци до като съхраняватъ нѣщо отъ челоувѣческото си достоинство, за да прѣклонятъ ератъ подъ игото, трѣба прѣдварително или да ся побѣдятъ съ оружіе или да ся излѣжатъ съ лукавство. Подчинени бывать съ оружіе както Спарта и Атина отъ войскытъ на Александра, или отъ партіи както Атина бѣше паднала въ рѣцѣтъ на Пизистрата. Често сж подчинени съ лукавство, нъ въ това тый сж подчинени не толкова отъ другыго отколкото отъ собственытъ си глупость : така народѣтъ въ Сиракуза, главенъ градъ въ Сициліѣ, принуденъ да прави войнѣ, въскочи безмысленно Діониза до небѣса и му въвери управленіето на войскытъ, безъ да смѣта чи, като го възвисява толкова высоко, този бабантъ ще ся заверни отъ войнѣтъ не като чи ли е побѣдилъ непріятелнѣтъ, нъ собственнытъ си съотечественници, и ще стане царъ и отъ царъ деспотъ.

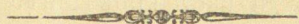
Не е вѣроятно чи народѣтъ, току що е подчиненъ пада внезапно въ толкова дълбоко забравяніе свободѣтъ, както не е възможно, откато слугува толкова лесно и доброволно, да ся събуди изведнашъ и да пожелае да жъ придобие изново. Истината е чи въ началото той е принуденъ и ограниченъ отъ силѣтъ : нъ оныя които дохождатъ отпослѣ като не сж виждали никога свободѣтъ и като незнаятъ какво нѣщо е тя, робувать безъ жалость и праватъ доброволно онова което прѣдшественникытъ имъ правяхъ по принужденіе. Това е така. Родени подъ игото, отхранени и възпитани въ робството, не имѣючи прѣдъ очи прѣминалото, незнаючи иматъ ли друго право и друго притяжаніе освѣнь онова което сж намиралъ при рожденіето си, тый ся благодарять отъ живота въ ко-

гото ся ся наиѣрили, като взѣматъ за естествено състояніето въ което сж ся родили. И обаче, нѣма ни единъ наслѣдникъ толкова расточителенъ и толкова немарливъ, който да не е поглѣдналъ по-нѣкога въ бащиниѣ си тефтеры, за да види да ли ся наслаждава отъ всичкыѣ права на наслѣдството си и да ли му не сж нѣщо отиѣли нему или на прѣдшественника му. Нѣ навикътъ, който има въ всячко голѣмо вліяніе врѣху насъ, нѣма нигдѣ по голѣма сила отколкото въ това, да ни научи да робуваме и (както Митридатъ казватъ, навикналь да гълта управа) да не намирамы горчивѣя утробѣжъ на робството.

Не отказуваме на природѣжъ голѣмо вліяніе въ това, да станимъ добры или злы; нѣ трѣба да исповѣдамы чи навикътъ има още по-голѣма власть. Природата ни, колкото и да е добра, ся изгубва ако не е поддрѣпена съ добро възпитаніе; а възпитаніето може да измѣни много и самѣжъ природѣ. Добритѣ сѣмена които носимъ съ природѣжъ си сж толкова дръбвы и плѣзгавы, щото едвамъ устоявать на най малкѣжъ противѣжъ отхранѣ; току що ся не поддрѣжыть енергетелно, тѣй ся изродявать, ся стопявать и ставатъ нищо: така плодотворныѣ дръвеса иматъ своѣжъ природѣ и даватъ естественыѣ си плодове, ако ги оставишь да ся развѣжытъ безпрѣпятственно, нѣ ги изоставятъ и даватъ съвсѣмъ други спорѣжъ съ каквото ги прѣсадишь. Трѣвниѣ иматъ своиѣ свойства, естество и собственость, нѣ студѣтъ, врѣмято, ралото или рѣжката на градинарьтъ можатъ да умножатъ или да уменьшѣтъ много качества имъ: едно растение което глѣдашь на едно мѣсто, посадѣно на друго, не приличя вече на себе си. Който бы видѣлъ Ввасѣианцитѣ, мѣнишко едно господарство отъ свободни хора, между които и най-лошый не бы щѣлъ да стане царь, всичкыѣ родени и отхранени въ свободѣ и на които най-голѣмата амбиція е да съхранявать свободѣжъ си; така научены и навикнали отъ люлкѣ, тѣй не бы замѣнили всичкыѣ удоволствія на свѣта за най малкѣжъ чѣсть отъ независимостьтъ си; който бы видѣлъ, казвамъ, тѣя хора и оттамъ бы прѣмилъ въ царството на оногова когото наричамъ Х, да види хора които не щѣтъ да живѣятъ за друго освѣнъ за да робувать, и които жертвовать живота си за да го съхранятъ на прѣстола му, повѣрвалъ ли бы чи и единѣ и другыѣ иматъ еднаква природа и не бы ли сякаль чи излазя изъ едно общество на свободны граждани и влазя въ единъ кушарѣжъ на говеда? Ликургъ, законодательтъ на Спаргѣ отхранилъ, казватъ, двѣ кучета, и двѣѣ братія и кѣрмени съ сжщето мѣтко, одного отхранилъ въ мутѣжъ, другого до кѣ-

рътъ на авджилъкъ. За да покаже на Спартіянцытъ чи хората сѣ такыва каквато отхрана взѣмать, завожда двѣтъ кучета на мигдани и тура прѣдъ тѣхъ единъ паницъ супъ и единъ зайкъ; едното си спуща на супътъ другото погва зайка. «При всичко това, казалъ той, тый сѣ братія.» Ликуртъ прочее съ законытъ и съ постановленіята си отхрани и възпита тѣй добръ Спартіянцытъ, щото всѣкъ спартіянецъ прѣдпочиташе да умре хылядо пѣти нежели да припознае за господаръ другыго освѣнь закона и царя.

(остатокътъ въ идущій брой)

Изъ отговорътъ на *

(уломка)

* * *
 . . . Съ думы, друже, медены
 Приканяшь мя да пѣѣхъ;
 Но какъ азъ съ устны ледены
 На пѣсень да посмѣѣхъ?

Ни сила има въ мѣнь, ни страсть;
 Азъ свѣщъ съмъ замѣждѣла.
 Изгубилъ съмъ и свѣтъ, и гласъ:
 Да пѣмъ ми ся отщѣло.

* * *

Да нѣмъ ! . . Кажи ми на кого?
 Защо ли? За какво ли?
 Кат' нѣма друго освѣмъ зло,
 Страданья и неволи!

Не вижъ ли? — редомъ лошота,
 Злочестины голѣмы!
 Бѣды ми склопили уста; —
 За пѣсепъ тѣ сѣ нѣмы. . . .

* * *

Да пѣмъ не можъ, и не щѣ.
 Да плачъ искамъ жално,
 Не надъ безмѣлвны гробища,
 А надъ житѣ страдално . . .

За плачь що трѣбать гробища? —
 Страна на смърть не е ли
 Земята съ нашѣтъ дворища
 Додѣтъ сме ся прострѣли?

* * *

Живъ нѣма; нѣма ни единъ
 Съ духъ бодъръ и свободенъ —
 Единичкъ бащинъ, майчинъ сынъ, —
 Пророкъ до насъ проведенъ.

Заспали всички въ тъмотѣ,
 И никой свѣтъ не ище.
 Заспали! Мракъ и пустота
 Надъ нашитѣ жилища!

* * *

Да плачемъ надъ лежащитѣ
 Въ зеимтъ прѣисподни
 Ще бждѣтъ, друже, нашитѣ
 Съязы съвсѣмъ бесплодни. . .

* * *

О нека, нека си лежатъ
 Тамъ мрътвитѣ спокойно.
 За плачь сж тѣзи на свѣтътъ
 Що плъзнятъ недостойно
 За плачь сж нашѣтъ по дома
 Що живи не живѣятъ;
 Тѣ сж достойны за тъмъ
 Въ тъмѣтъ чункымъ тлѣятъ.

П. Р. С.

—о—

Единъ градъ и Читалището му съ Краестишиѣ,

«Успѣхъ, успѣхъ, хайде на наукѣ;
 «Простотѣтъ да махнемъ и отъ тука.»
 Отъ двѣ години и тозъ градъ изрѣче
 Кой какъ можа на помощъ притече.

Отвори Читалище . . . нарѣди . . .
 И уставъ си добръ распорѣди.
 Господь отъ небето ся зарадва. . . .
 Освяти ся . . . секой ся обрадва.
 Секой каза: «Сега ще сполучимъ
 «Ползѣ, мъдрость да ся веч' насмучимъ,
 «Отиде отъ насъ веч' простота та —
 «День пристигна: . . . дигна ся мъглата.
 «Ита Херувимъ не ꙗ наука,
 «Човѣкъ съ Па-ву-га нема сполукѣ,
 «И тѣй въ Читалище сега хайде!
 «Та и отъ насъ невѣжа да зайде.»
 Ала врагъ проклятый — оназь злоба —
 Десно хвърли Читалище въ гроба
 И прѣлести тѣзь павогадисти,
 Щърби, стари, гонители чисти
 Единъ Пахоміа да почитать
 Въ Метохъ Святогорскый да притичать,
 Рано «Божій Законъ» тамъ да учѣтъ
 Ариѣ ракійкѣ да ся насмучѣтъ;
 Чашка по чашкѣ: «Хайде на здрави!
 «А селяци нек' хѣризвать кравы.
 «Намъ Читалище не ни поноси,
 «Срамъ и укоръ че то ни цаноси.»
 Кой градъ, Читалище? Кой Пахомецъ?
 О! непытай . . . Единъ врагомонецъ!!

Испѣлъ въ Домъ на свята богородица
 1871 Сатана, а дочуль

Пи. Круша.

Кадъ ся намира правдата?

ПРАВДО, Сладка правдо, Госпожице!
 Евностно тя тражѣ Ей, царице!
 пакъ нигдѣ по свѣтъ тебе нема
 Реч' — дѣ да та тражѣ? — умъ незема.

Дѣ? и какъ вече за тебѣ да пытамъ?
 А зѣ сѣ уморихъ по тебѣ да ся скитаю!
 Тѣ ражилъ съмъ ты дорѣ въ царскы дворови
 А, и тамъ никой не тѣ улови!!
 О екадѣ ми казвать: «Тукъ нѣ е правда;
 Ей, тамъ тражи!» — никой не мѣ оправда!
 Н езнай никой, дѣ ты обывавашъ
 А неправдѣ да виждамъ ты давашъ.
 М енѣ неправда грозна! — не ми трѣбва,
 И съмъ я виждалъ какъ спи, обѣдва.
 И кълъ съмъ веднѣжъ азъ тебѣ да найдѣ,
 А, че тогазъ отъ тозъ свѣтъ да зайдѣ.
 У мрѣхъ вече да ты, правдо, тражѣ —
 У, бѣхъ вечѣ немамъ — незнамъ що да кажѣ —
 А зѣ умирамъ но ты И х w *) казвай
 И правдата дѣ е? — непогазвай.
 Домъ на устѣновенѣ 1871.

Пишурка.

ОТЗЫВЪ

(V. F.)

На около все тихо
 Скрыто в'рухо темно,
 Само на скажѣтѣ дщѣрка
 Сѣ гласѣ говори нѣжно.

Запытѣ я много
 Моя душа трѣпѣа;
 Отговорѣ ми тѣшащѣй
 Сѣсѣ отзывѣ доскокѣна.

Какъ? вечѣ са намѣ никогѣ
 Добро нещѣ врьне?
 Отзывѣ, чѣй, отговарѣ
 Нѣжно: да, щѣ ся врьне.

*) И х w Екѣ, отзывѣ — Ехо, Ихтеніс.

Ахъ! нима тоя народъ
 Никого с' неще сабуди?
 Силенъ с' гласъ отвѣщава
 Отзивъ на това: Сабуди!

Чрѣзъ кого ще искра пламне
 В' народатъ н' убогъ?
 Велегъпно отзивъ:
 Бога чрѣзъ едног'!

На колена припадамъ:
 Боже! Тебъ слава!
 Отзивъ, слушай, казва
 Съсъ гласъ силенъ: Слава!

Прага 1871. Августъ.

М. Попкова.

ВЪЗРАЖЕНІЕ

НА

Патріаршескый Епископаленъ мемоаръ

ИЛИ

ОПРАВДАНИЕ.

На Българетъ прѣдъ единовернытъ тѣмъ христіане. I)

и Апостолскъ, каквото са осмѣли да каже веднажъ патріаршіята; тѣ подобный прѣдлогъ отколѣ е съборенъ отъ Българетъ чрѣзъ настоя-
 шето утвърждение:

«Споредъ тажъ логикъ, патріаршіята трѣба да гледа като на
 «сретници и отцѣи отъ съборитѣ черковъ и на Египтянетъ, и
 «на Скрійцытъ, и на Анатолийцытъ, и на Кипріотытъ, и на Елли-
 «нытъ, и на Руссытъ, защото сичкы тѣи си иматъ черкова неза-
 «висимъ отъ Цариградскитѣ патріаршии. Нъ ный вѣрваме че тя
 «не е нито помислила таквози пѣщо. Въ таквъ случай и Бълга-
 «ретъ и когато еж имали независимъ черковъ, унищожена за слажъ
 «и полжъ на патріаршиитѣ, и сега когато съ божитѣ помощъ си

*) Видѣд. Книжс. 2 год. II.

ѣж добивать пакъ, нито сж были, нито ще бждѣтъ еретицы (отговоръ на патріарш. 1869):“

На това общо утавърженіе ний ще приложимъ и слѣдующіѣ разсужденія и доводы:

1) Да са отдѣлятъ Българетѣ отъ черковното управление на патріаршіѣтъ това не ще каже че тѣй са отдѣлятъ отъ събори тѣ черковѣ, която е една свята и Апостолска черкова. Цариградската черкова сама исповѣда, че прави часть, а не цѣлото на събориѣтъ черковѣ, на която глава е не цариградскій патріархъ, нито Римъ папа, нѣ самъ Христосъ, въ когото синца вѣрваме. Като са отдѣлятъ прочее отъ тѣж часть, Българетѣ не са отдѣлятъ отъ цѣлото.

2) Рѣшеніето на въпроса споредъ Фермана не само не отдѣли Българетѣ отъ събориѣтъ черковѣ, нѣ не ги откъсва и отъ патріаршіѣтъ, защото въ Фермана са казува, че е издаденъ, за да иматъ христіанетѣ съгласіе и любовь; че вътрѣшно устройство на екзархіѣтъ ще са опрѣдѣли съ единъ уставъ, съгласенъ съ основныѣ каноны и съ вѣроисповѣдныѣ редове на православныѣ черковѣ; че избранный екзархъ ще получава духовното си подтвержденіе отъ патріарха; че въ въпросиѣ до православныѣ черковѣ синода на екзархіѣтъ ще са обръща къмъ патріарха и неговый синодъ; най-послѣ че синода на Българскыѣ черковѣ ще иска мирото си отъ вселенскыѣ патріаршіѣ.

Отъ черковныѣ Историѣ са научаваме, че колкото пѣти е прѣдстояло да са направи черкова самостоятелна, доста е было за това само съизволеніето на тоя прѣстолъ отъ когото е зависила новата черкова. Веднѣжъ двѣтъ черковы съгласны помежду си, съборната черкова не са е отричала да даде своето удобреніе и утвърженіе. Напр.

Когато на четвъртый всел. съборъ са подигнѣлъ въпросъ за подчиненіето на Понтійскыѣ и Тракійскыѣ екзархіи Цареградскому архіепископу, не гледали нито съпротивленіето на папѣтъ, нито запрѣщеніята на прѣдшныѣ съборы, нѣ побързали да подтверждѣтъ подчиненіето когато чули отъ Азійскыѣ епископы, че тѣй го пріематъ. Ще важе, събора не могълъ да не подтверди взаимныѣ спогодбѣ.

Когато между Іерусалимскій патріархъ, отъ една страна и архіепископыѣ Антиохійскій и Кесарійскій отъ другѣ са появили спорове за границыѣ на Епархіиѣ имъ, тѣй са обръщали съ прошеніята си не къмъ черковѣтъ и събора, а къмъ императорскыѣ власть на Византійскыѣ царіе. Царя прѣдалъ работѣтъ на своитѣ

начальницы, а тѣмъ рѣшили, че за напредъ Іерусалимскій патріархъ ще управлява духовно и третѣ палестины, а на Антиохійскій архіепископъ ще са ограничи властѣта само надъ Финикій и Арабія. Безъ да испытва съгласно ли е това съ черковныѣ каноны или не, четвертый всел. съборъ подтвердилъ рѣшеніе единогласно.

Тоя поучителенъ примѣръ трѣбаше да начертаетъ поведеніе на патріаршія въ сегашныѣ обстоятелства. Съборната черкова не само не щѣше да ѿ осажда за сичко, що щѣше тя да направи за мира и за съгласіе на единовѣрныѣ Грцы и Българе, нъ еще щѣше да ѿ похвали за таж ревность кѣмъ доброто на христіанетѣ

Когато Императоръ Іустиніанъ почете своето отечество съ независимъ архіепископѣмъ, нарѣчена въ начало архіепископѣмъ на пръвъ Іустиніана, и подложи на петый всел. съборъ черковното ѿ подѣврженіе, никой не намѣри да каже нѣщо, нъ сичкы прибрзахъ да счислѣтъ новѣтъ черковѣ между другыѣ припознаты.

Когато по шеніе на цариградскій патріархъ Султанскыѣ рѣшенія отнехъ самостоятелностьта на Търновскѣмъ Българскѣмъ патріаршію и по сети на Охридскѣмъ архіепископѣмъ и ги подчини хъ на вселенскій патріаршескы прѣстолъ, никой отъ съборныѣ черковѣ не помысли да помѣри или да осажди царигр. черковѣ за тѣзи ѿ произволны дѣла. И когато не сѣ ѿ осаждали тогѣзи, когато е струвала кривдѣтъ, дѣлѣсъ еще по малко ще ѿ осаждають, когато тя поправа едижъ кривдѣ и повѣрща на Българетѣ тѣхныѣ черковны правдины.

На конецъ, когато Еллыныѣ са отдѣлихъ отъ вселенскѣмъ патріаршію и самоволно си наредихъ не зависимъ народныѣ черковѣ; патріаршіята не свыква съборъ за да припознае тажъ черковѣ, нъ ѿ припозна по собственыѣ воли и силѣ. И съборната черкова не само не ѿ осажди за тоя актъ, като прѣдставица на сящ. постановленія и каноны, нъ еще ѿ похвали, като побърза да влѣзе въ сношеніе съ новѣтъ черковѣ. Устъпкыѣ на Еллыскѣмъ черковѣ много повече докачатъ правдиныѣ на патріаршія, нежели устъпкыѣ на българскѣмъ екзархію; защо за првыѣ не е былъ нуженъ съоръ, а за послѣдныѣ е потребенъ? Патріаршіята налага на иѣкакво си осажденіе отъ странѣ на вселенскѣмъ черковѣ, ако бы да приеме устроеніе ѿва Българскыѣ екзархатѣ безъ нейното одобреніе. Нъ пыта са, за какво ще ѿ осаждѣтъ? За умиротвореніе на христіанетѣ ли? Нъ имали за черкѣтъ по высокѣ мислѣ отъ тажъ?

Отъ казаното става явно, че сичко що казва патріаршіята за

отблъскваніе на царскій ферманъ и на рѣшеніето на Българскій въпросъ сж голы и безосновны прѣдлозы. Сичко това прави тя за да може благовидно и благословно да откаже на Българетъ евангелскѣтъ и апостолскѣтъ черковнѣ независимостъ и да запази, макаръ съ насиліе, своѣтъ черковнѣ власть надъ тѣхъ и нейнытъ вещи- ственны интересы. Нѣ не ще са сподоби на това въ врѣмето на правдолюбиваго Султанъ Абдуль Азиса!

V

Въпроса може да рѣши и сама Цариградската черкова.

По горѣ патриріиѣта казуваше, че рѣшеніето на Българскій въпросъ зависи само отъ вселенскій съборъ; а по долу впада въ противурѣчія и утвърждава, че може и тя да го рѣши, нѣ само въ прѣдѣлытъ, показаны въ проекта и отъ 1869. Така тя исповѣда, чи може да стори съ условія това, което прѣди не можаше да стори съ условія онова, което прѣди не можаше да стори по никакъвъ начинъ.

Това значи, че патриріиѣта зема отгорѣ си отговорителнѣтъ прѣдъ съборѣтъ черковъ, колкото за сжщностътъ и основнѣтъ на рѣшеніето на въпроса, нѣ не приема тажъ отговорностъ за прѣдѣлытъ му, ако тѣзи прѣдѣлы не сж показанытъ отъ патриарха. Имаше право прочее везира, когато въ отговора си казваше на патриарха че «въ желаніето си да испълни своитѣ длѣжности и да « стори правдѣ, като дигне измежду двата народа, еднакво достой- « ны за покровителство на Султана, единъ въпросъ за прѣпиране « и умразѣ, Правителството са рѣши да приеме за рѣшеніето му « единъ срѣденъ прѣдѣлъ, който е былъ пріетъ и отъ ваше свя- « тѣйшество, колкото по неговытъ основанія.» Тѣзи основанія не сж друго нищо, освѣтъ устѣпката на Българетъ да си иматъ сво- ѣтъ черковнѣ власть подъ името екзархіѣ, както са показва и въ проекта на Патриарха.

Когато прочее Портата въ Фермана, патриарха въ проекта си и Българетъ въ приеманіето на фермана показватъ, че сж съгласны въ сжществото и въ основнѣтъ на работѣтъ, и когато сама патриріиѣта исповеда, че може да рѣши нищо колко за основнѣтъ на въ- проса, безъ да пыга съборнѣтъ черкова; защо е вече свыкваніето на вселенскы съборъ? За да го попыта за прѣдѣлытъ ли? Нѣ прѣ- дѣлытъ сж външното на въпроса, а всеобщата черкова са интересу- ва отъ сжществото на работѣтъ. Съборната черкова трѣба ли да

знае съществуваніето на Екзархіята, съ която ще влезе въ сношенія, а не нейный видъ и нейныгь прѣдѣлы, отъ които са интересуватъ само Българетъ и Патріаршіята.

За да ни стане по-ясно безмѣстното наляганіе на патріаршіята за съборъ, нека разгледаме въпроса за прѣдѣлытъ по надребно.

Споредъ смисъла на фермана и на патріаршескый прочитъ, прѣдѣлытъ на Екзархіята състоятъ въ тѣзи двѣ нѣща :

1) До колко Екзархіята ще зависи отъ цариградскятъ патріаршія ;

2) Какво ще бѣде географическото ѝ пространство.

Нѣ понеже и двѣтъ тѣзи точки сѣ непостоянны наврѣмени са расширяватъ, а на врѣмени са стѣсняватъ, каквото е ставало съ сичкытъ бывши и съществующы черковы ; слѣдва отъ това необходимо, че тѣзи нѣща излизатъ отъ крага на догматическытъ и вѣроисповѣдни работы, а слѣд. и отъ вѣдомството и сѣда на съборныя черковъ. Тѣй оставатъ на полюбовното и съгласното обсъждане на двѣтъ интересуваны страны, на двѣтъ частны черковы. Така е станѣло между патріарсытъ Антиохійскый и Іерусалимскый за тритъ Палестини ; така пакъ е направила Цариградската патріаршія когато са съгласила съ архіепископытъ на Охридъ и Ипекъ да имъ отнеме независимостъ ; така сѣщо е направила тя и тогази, когато е припознала Атинскятъ черковъ за независимъ за едно съ другытъ Елнскы Епархін.

Когато сѣкога е ставало така, защо патріаршіята сега са извива и не ще да са споразумѣе съ българетъ за прѣдѣлытъ на тѣхныя екзархія ? за нищо друго вѣроятно, освѣтъ само защото не ѝ изнася да остави на Екзархіята толкови епархін, отъ които са е ползовала до сега толкови. Патріаршіята иска да бѣде таквази която да не е дѣятелна и правоспособна, нѣ страдателна, зависима послушна и подчинена, таквази която да не обгрѣща сичкытъ българскы епархін, нѣ само нѣкои си, и то подрѣзаны произвольно. Несъгласны да пріематъ таквази екзархія, която не ги освобождава отъ прѣдишното рабско състояніе, Българетъ продължаватъ единнодушно да си искатъ черковнытъ правдини и да стѣсняватъ на патріаршіята съ своитъ неуклонны исканія. Нѣ на мѣсто да помисли за удовлетвореніе на тѣзи праведны исканія, Патріаршіята са оплаква отъ българетъ и са залавя отъ вселенскый съборъ, като потѣжливый отъ спасителната котвъ. На мѣсто да са въорѣжи съ христовытъ и апостолскы заповѣди и да погледне българетъ като истинска майка ; на мѣсто да търси угодното Богу и народу : патріар-

шіята отхвърга нашитѣ исканія съ едно изумително упорство. Тя забравя апостола на язычницѣтъ, който « свободенъ сый, всѣмъ « себе поработи да множайшая пріобрѣщетъ, и бысть Іудеемъ яко « Іудей, да Іудей пріобрѣщетъ; незаконнымъ яко незаконникъ, да « да незаконныя пріобрѣщетъ; бысть немощнымъ немощенъ да немощныя пріобрѣщетъ; всѣмъ бысть вся, да всяко нѣкоя о- « пасетъ и всѣмъ во всемъ угождалъ не искій своея ползы, нѣ « многихъ да спасутся. » Сегашнитѣ Патріарсы не щѣтъ да подражавать Фотию, който былъ готовъ да устъпи и своето, само да запази черковѣтъ отъ смущенія и раздоры. Тый не щѣтъ да слушать думѣтъ на апостола който казва: «должны есмы мы сильныи « немощи немощныхъ носити и не себѣ угождати; кѣждо же вась « ближнему да угождаетъ во благое нѣ созиданію ибо и христость « не себѣ угодн. Тѣмже пріемлите другъ друга, якоже и христость « пріятъ вась во Славу Божію. Аще кое утѣшеніе во христвѣ, или « аще коя утѣха любви, аще кое милосердіе и щедросты, исполн- « те мою радость да тожде мудрствуете, ту же любовь имуще, е- « динодушныи и единомудренны: ничтоже по рвенію или тщеславію, « нѣ смиренномудріемъ другъ друга честію больша себе творяще « не своихъ си кѣждо, но и дружнихъ смотрите. »

Патріаршіята забравя сичко това спрямо насъ и като гоня само своитѣ вещественны или властолюбивы ползы, утвърдява категорически, че не може да пріеме за българскѣтъ екзархіѣ другы границы, освѣтъ онѣзи, които е показала тя въ своя проектъ. Ако жъ попыташь на каквы основанія е начертала тя тѣзи границы, ты ще ти отговори съ благовиденъ начинъ, че го е направила по основаніе на свящ. правила на православикѣтъ черковѣ. Нѣ ако испыташь добръ тѣзи прѣдѣлы, ты ще намѣришь, че тѣхната основа не е нищо друго, освѣтъ обычай, сир. онзи редъ който е господствовалъ до сега въ управленіето на черковѣтъ и на епархіитѣ подъ вселенскѣтъ патріаршіѣ.

Който иска, нека сравнява Патріаршескый проектъ съ обычайтъ на Патріаршескѣтъ Черковѣ. Ето отдѣ съ зеты основаніята на просѣта.

1. — Споредъ обычая, по высокій по чинъ Митрополитъ са нарича Екзархъ на сичкѣ Българіѣ. Това ще каже въ Екзархіѣтъ влазитъ сичкытъ Епархіи, лежащи въ Българіѣ.

2. — И въ тоя черковенъ окръгъ, както и другадѣ, Великата Черкова е почела Епископѣтъ съ Митрополитскы чиновѣ, когато това са е поикували отъ общества. (слѣдува)